

FETH

﴿ ٤٨ ﴾ سُورَةُ الْفَتْحِ

Sûrei «Fetih» Medenîdir. Fakat Medînenin içinde nâzil olmuş ma'nâsına değil, hicretten sonra nâzil olmuş ma'nâsına Medenîdir. Çünkü hicretin altıncı senesi seferde Hudeybiye dönüşünde Mekke civarında nâzil olmuştur. Alûsînin naklettiği vechile: İbni ebi şeybe, Ahmed, Buharî tarihinde ve Ebu Davud ve Neseî ve daha bir cemaat İbni Mes'uddan şöyle tahric eylemişlerdir ki: Resulullah sallallahü aleyhi vesellem ile beraber Hudeybiyeden dönmüştük, ya'ni hicretin altıncı senesi ki aleyhissalâtü vesselâm ona Zilkı'denin hilâlinde isneyn günü çıkmıştı, orada on küsur - bir kavilde yirmi - gün durdu, sonra avdet buyurdu, yürüdüğümüz sırada idi ki ona vahiy geldi, vahiy geldiği vakit da üzerine şiddet gelirdi, derken açıldı, kendisinde maşaallah sürur vardı: o vakit bize « **إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُّبِينًا** » nâzil olduğunu haber verdi **اه**. Ahmed ve Buharî ve Tirmizî ve Neseî ve İbni mâce ve İbni Merduye de Ömer ibnilhattab radiyallahü anhten şöyle tahric etmişlerdir: demiştir ki Resulullah sallallahü aleyhi vesellem ile seferde idik, ona bir şeyden üç kerre suâl ettim, cevab vermedi, ben de devemi sürdürdüm, sonra nâsın önüne

geçtim, ve hakkımda Kur'an indirilmesinden korkmuştum, çok durmamıştım bir bağırana işittim, bana
bağırıyordu, korktum, zannediordum ki hakkımda bir şey nâzil oldu, vardım Hazreti Peygamber sallallahü
tealâ aleyhi vesellem buyurdu ki: bu gece üzerime bir Sûre indirildi, bana Dünya ve mâfihâdan daha
sevgili «

أَنَا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُبِينًا. لِيَغْفِرَ لَكَ اللَّهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ
وَمَا تَأَخَّرَ» Yine Ahmed ve Ebu Davud ve gayrilerinin

Sh:»4402

Mücmi' ibni Cariyetel'ensarîden tahrîc ettikleri bir hadîsi sahihte aleyhissalâtü vesselâmın Hudeybiyeden
hareketinden sonra nüzulünü ve bunun. «Küraulğamim» yanında olduğunu ve aleyhissalâtü vesselâmın
onu râhilesi üzerinde nâsa karşı okuduğunu ifade eder. İbni Sa'dın ondan rivayetinde de bunun Dacnanda
olduğuna delâlet vardır. Ve bu Bikaîden naklolunmuştur. Dacnan, Kamusta mezkûr olduğu üzere Mekke
kurbünde bir dağdır. Bunlar gösteriyor ki nüzülü Mekke ile Medîne arasında olmuştur. Böyle olanlara da
Medenî denildiği meşhurdur. Zira Medenî hicretten sonra nâzil olandır ki gerek Medîne'de olsun gerek
Mekke'de, gerek seferde, Mekkî de Medîneye hicretten evvel nâzil olandır.

Âyetleri - Yirmi dokuzdur.

Kelimeleri - Beş yüz altmıştır.

Harfleri - İki bin dört yüz otuz üçtür.

Fâsılası - Hep ¹ harfidir.

İki Sûre arasındaki münasebet de baştan ahire vücut ile aşikârdır: biri mukaddem, biri talî demektir. Zira nusrat ve zafer ma'nâsına fetih islâhı bâl ile kâtîle müterettibdir. Orada istigfar ile emredilmiş, burada mağfiretin vukuu haber verilmiş, ona istibdal inzariyle hitam verilmiş, buna fütihat tebşiriyle ibtida olunmuştur.

İbni Sa'dın rivayet ettiği Mücmi' ibni Cariye hadîsinde varid olmuştur ki Cebrâil aleyhisselâm bu Sûre ile nâzil olduğu zaman; tehnie ederiz seni ya Resulallah demiş, Cibril, tehnie edince müslimanlar da tehnie

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
﴿١﴾ اِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُّبِينًا ﴿٢﴾ لِيَغْفِرَ لَكَ اللَّهُ مَا تَقَدَّمَ
مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ وَيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكَ وَيَهْدِيكَ صِرَاطًا
مُسْتَقِيمًا ﴿٣﴾ وَيَنْصُرَكَ اللَّهُ نَصْرًا عَزِيمًا ﴿٤﴾ هُوَ الَّذِي
أَنْزَلَ السَّكِينَةَ فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ لِيَزْدَادُوا إِيمَانًا مَعَ
إِيمَانِهِمْ وَلِلَّهِ جُنُودُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا
حَكِيمًا ﴿٥﴾ لِيُدْخِلَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ
تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَيُكَفِّرَ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَكَانَ ذَلِكَ
عِنْدَ اللَّهِ فَوْزًا عَظِيمًا ﴿٦﴾ وَيُعَذِّبُ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ
وَالْمُشْرِكِينَ وَالْمُشْرِكَاتِ الظَّالِمِينَ بِاللَّهِ ظَنَّ السَّوْءِ عَلَيْهِمْ
دَائِرَةُ السَّوْءِ وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَلَعَنَهُمْ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَهَنَّمَ
وَسَاءَتْ مَصِيرًا ﴿٧﴾ وَلِلَّهِ جُنُودُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَكَانَ

اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا ﴿٨﴾ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا
﴿٩﴾ لَتُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتُعَزِّرُوهُ وَتُوَقِّرُوهُ وَتُسَبِّحُوهُ بُكْرَةً
وَأَصِيلًا ﴿١٠﴾

Sh:»4404

﴿١٠﴾ إِنَّ الَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يُبَايِعُونَ اللَّهَ يَدُ اللَّهِ فَوْقَ
أَيْدِيهِمْ فَمَنْ نَكَثَ فَاِنَّمَا يَنْكُثُ عَلَى نَفْسِهِ وَمَنْ أَوْفَى بِمَا عَاهَدَ
عَلَيْهِ اللَّهُ فَسَيُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿١١﴾

Meali Şerifi

Elhak biz sana bir fethi mübîn açtık 1 Ki Allah senin zenbinden geçmişini ve geleceğini mağfiret buyurup

üzerindeki ni'metini tamamlayacak ve seni dosdoğru bir caddeye çıkaracak 2 Ve nazırsız bir muzaffariyyet

ile seni Allah mansur ve muazzez kılacak 3 O, odur ki mü'minlerin kalblerine o sekîneti indirdi, imanları

üstüne iman artırırsınlar diye 4 Öyle ya Allahındır bütün o Göklerin ve Yerin orduları ve Allah, bir alîm,

hakîm bulunuyor 5 Mü'minleri ve mü'mineleri ebediyyen içinde kalmak üzere altından ırmaklar akar
Cennetlere koymak ve kabâhatlerini taraflarından keffaretleyip örtmek için ki Allah yanında bu bir fevzi
azîm bulunuyor Ve o Allaha sûi zanneden Münafıkları ve Münafıkları ve Müşrikleri ve Müşrikeleri, o
kötülük kirdâbı başlarına dönesileri ta'zib etmek için ki Allah onlara gadab etmiş, lâ'net etmiş ve kendilerine
Cehennemi hazırlamıştır, ona gidiş de ne fenâdır 6 Allahındır evet, o Göklerin ve Yerin bütün orduları ve
Allah, bir azîz hakîm bulunuyor 7 Elhak biz seni hem bir şâhid gönderdik hem bir mübeşşir hem bir nezîr 8
Ki Allaha ve Resulüne iman edesiniz de bunu takviye ve tevkîr edip ona sabah akşam tesbih edesiniz 9
Her halde sana biy'at edenler mahzâ Allaha biy'at ederler, Allahın eli onların elinin üstündedir, onun için
her kim cayarsa sırf kendi aleyhine cayar, her kim de Allaha ahid verdiği şeyi iyfâ ederse o da ona yarın bir
ecri azîm verecektir 10

Sh:»4405

1. ﴿إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُّبِينًا﴾ Elhak biz sana bir fethi mübîn açtık - istikbali

açan: ileride vuku' bulacak bir çok fetihlerin mebdai olan bir fetih. Ba'zı müfessirin bunu Mekkenin fethini

va'd diye telâkkî etmişlerse de cumhur bunun Hudeybiye sulhunu ihbar olduğunu söylemişler. İbni Abbas,

Enes, Şa'bî ve Zührîden de böyle rivayet eylemişlerdir. İbni atıyye buna « وهو الصحيح »

demiştir. Ma'lûm ki fetih, aslında açmak, ya'ni kapalılığı gidermektir. Bir memleketi fetih de Keşşafın beyanı

vechile ona harbli veya harbsız, unveten ve sulhan zafer bulmaktır ki zafer bulmadıkça kapalıdır. «

فَلَا تَهِنُوا وَتَدْعُوا إِلَى السَّلَامِ وَأَنْتُمْ الْأَعْلَوْنَ» misdakına muhalif gibi

görünen Hudeybiye sulhunun bir fetih olması eshabdan ba'zılarına bile hafî kalmıştı. Cenabı Allah bunun

bir fethi mübîn olduğunu beyan buyurmuştur. Evvelâ bir fetholması: gerçi Peygamber bunda bir harb için

değil, bir ömre niyyetiyle hareket etmiş ve kurbanlıklar sevkeylemiştir, fakat müşrikler çarpışmayı kurmuştu,

şiddetli bir kîtâl olmamış, lâkin tarafeynden ok ve mancınık atışmak olmuş «

وَهُوَ الَّذِي كَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنْكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ عَنْهُمْ بِبَطْنِ مَكَّةَ مِنْ
بَعْدِ أَنْ أَظْفَرَكُمْ عَلَيْهِمْ» buyurulduğu üzere müslimanlar müşrikleri mağlûb edip

diyarlarına sokmuşlardı ve sulha müşrikleri mağlûb edip diyarlarına sokmuşlardı ve sulha müşrikler talib

olmuşlardı. Saniyen bunun bir fethi mübîn olmasına gelince: bu sulh ile ilk evvel müslimanlığın âlemde bir

Devlet olarak mevcudiyeti düşmanları tarafından dahi tasdik olunarak bir mukaveleye rabt edilmiş

bulunuyordu. Bu suretle bu bundan sonra zuhura başlayacak bir silsilei fütuhatının başı ve fatıhası olmuş ve

bundan sonraki islâm fütuhatından her biri bunun tahtinde bir şu'besi mesabesinde olarak mev'ud

bulunmuş oluyordu ki Sûrenin başı bunu ilâhî bir lisan ile izzah etmektedir. Filvakı' yine Sûrenin içinde

Fethi, karîb diye işaret olunduğu üzere bunu pek yakından Hayber fethi ta'kib etmiş, sonra da Mekke

fetholunmuş,

Sh:»4406

sonra da islâmın bütün edyâne galebesi va'd buyurulmuştur. Zührî demiştir ki: Hudeybiye fethinden büyük bir fetih olmamıştır. Bu sâyede Müşrikler Müslimanlarla ihtilâta girişmiş ve sözlerini işitmeğe başlamış ve bu onların kalblerinde yer etmiş ve binaenaleyh üç sene zarfında bir çok halk müsliman olarak islâmın çoğalmasına sebep olmuştur **اه**. Bütün bunlar sûrei Muhammedin başında geçen âyetlerin fevzi hükmüdür.

MÜBÎN, açık, parlak, yâhud ilersini açan gösteren demektir. Cenabı Allah bu fethin mübîn olmasının hikmetini şu dört vechi cem'ile beyan buyuruyor: - 1) Mağfiret, - 2) itmamı ni'met, - 3) bir sıratı müstekime hidayet. - 4) nasrı azîz. Ya'ni bunların her birini ayrıca değil mecmuunu birden bir hikmet olmak üzere bir lâmi akıbet ile şöyle buyuruyor: 2.

﴿لِيَغْفِرَ لَكَ اللَّهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ﴾ ki Allah senin zenbinden

mâtekaddem ve mâteahhari: geçmişi ve geleceği mağfiret buyura - Kazıy Beyzavî der ki: fetih küffara cihad

ile şirkin define ve dînin i'lâsına ve nûfusu nakısanın tedricen ihtiyarlarıyla tekemmül edebilmeleri için

kahran sevkına ve zuafâyı zalemenin elinden tahlîsa say etmenin bir netîcesi olmak i'tibariyle mağfiret fetha

illet kılınmıştır **اهـ**. Ki murad iletî gaiyye, ya'ni hikmettir. Demek olur ki buradaki feth-u mağfiret Sûrei

Muhammeddeki « **وَاسْتَغْفِرْ لِدُنْبِكَ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ** » emrine imtisalin

cevabı ve semeresi olmuştur. Alûsî der ki: fetih, « **أَنَا فَتَحْنَا** » diye azamet nuniyle isnad olunduktan

sonra mağfiretin « **لِيَغْفِرَ لَكَ اللَّهُ** » diye ismi celâl ile isnad olunması şu nükteye işaret olabilir

ki fethi Allah tealâ vesait ile icra buyurursa da «mağfireti» zatı subhânîsi doğrudan doğru kendisi yapar,

ba'zıları şunu tasrih etmişlerdir ki büyüklerin kendilerinden biz diye mütekellim maalgayr sıgasıyla ta'bir

âdetleri kendilerinden sadır olan fiillerin ekseriya tevabi' istihdam etmek suretiyle olmasındandır. Buna

nasrın « **وَيَنْصُرَكَ اللَّهُ** » diye ismi celîle isnad olunmasıyla i'tiraz da

Sh:»4407

edilmez **اهـ**. «

﴿ **وَمَا النَّصْرُ إِلَّا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ** ﴾ . ﴿ **وَمَنْ يَغْفِرِ الذُّنُوبَ إِلَّا** ﴾

اللَّهُ

» hakikatlerine işaret olunmuş demek daha açık olacaktır. Zenbin mâtekaddem ve mâteahhari

geçmişi ve geleceği hepsini ihatadan kinâyedir. Bu suretle Peygambere cemî zünûbdan mağrifette tahâret

ve berâet tebliğ buyurulmuştur. Ancak matekaddem ta'biri zenbin vukuunu iş'ar ederse de mâteahhar ta'biri

farz olduğunu ihtar eyler. Bunun için burada Peygamberden suduru melhuz olan zenbin ne olabileceği

hakkında bahis yapılmıştır. Muhyiddîni Arabî gibi ba'zıları murad, ümmetin zenbi olduğuna kail olmuşlardır.

Netekim «

﴿لَئِنۡ اَشْرَكَتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ﴾ . ﴿فَاِنْ كُنْتَ فِي شَكٍّ﴾

âyetlerinde murad Peygambere değil, dolayısıyla ümmete hitab olduğu müttfekun aleyhtir. Ancak bu te'vil

«وَاسْتَغْفِرْ لِدُنْبِكَ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ» âyetinde yaraşmaz. Ba'zıları da

demişlerdir ki zenbin vukuu murad olmayarak terkîbin hey'eti mecmuası ademi muahazeden kinâyedir.

Ekser müfessirînin kavlince ise vahiy varid olmayın hususattaki ictihadatında mekamına nisbetle hilâfî evlâ

kabîlinden olan ihtiyarlarıdır ki «عَفَا اللَّهُ عَنْكَ لِمَ أَذِنْتَ لَهُمْ» gibi hitabı ilâhiyye

ile ihtar buyurulmuştur. Buna zenb tesmiyesi mekamı risâlete nisbetledir. Çünkü «

﴿حَسَنَاتُ الْأَبْرَارِ سَيِّئَاتُ الْمُقْرَبِينَ﴾ dir. Buradan bundan böyle risâlet vazifesinin

iyfasında evvelki mihan-ü mezâhimin ağırlığı kalmıyacağına da istidlâl olunabilir. Netekim sûrei «İnşirah»

«وَوَضَعْنَا عَنْكَ وِزْرَكَ الَّذِي أَنْقَضَ ظَهْرَكَ» buyurulmuştur. Semerati iktıtaf

olunmağa başıyan vazifelerin müşkilâtı muvaffakiyyet neş'eleriyle örtülmüş olur.

﴿وَيْتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكَ﴾ Ve üzerindeki ni'metini tamamlaya - risaletteki muvaffakiyyetine bir

de mülk zammolunmak gibi dinî ve dünyevî ni'metler ifaza eyleye

﴿وَيَهْدِيكَ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا﴾ ve seni bir sıratı müstekîme hidayet kıla - gerek rısâletin

iyfasında ve gerek riyâsetin merasimini edâda doğrudan doğru Allahın rızasına irdiren bir istikamet yoluna

çıkara ki bu yol «

وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ
« وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا » mantukunca

Sh:»4408

bütün insanlığın nümunei imtisalı olmak üzere umurı islâmın ayyar te'siratından azâde olarak mahza şer'i

hak dairesinde bilistıklâl idaresi yoludur. Gerçi aslı istikamet fetihten evvel de mevcut ve gidilen yol o yol

ise de fetihden sonra istiklâlin resmen haric ve dahilde tanınmasıyle hidayet ve tevfik başkaca bir vuzuh ve

revnak kesbetmiş ve bundan böyle « سُنِّيهِمْ آيَاتِنَا فِي الْأَفَاقِ وَفِي أَنْفُسِهِمْ »

» mısdakınca büyüyüp inkişaf etmek nevbetine girmiştir. Onun için de buyuruluyor ki 3.

﴿وَيَنْصُرَكَ اللَّهُ نَصْرًا عَزِيمًا﴾ ve Allah seni azîz bir nasr ile, ya'ni misli bulunmaz

bînazîr bir nusrat-ü zafer ile, mansur ve muazzez kıla - bu da « لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ »

ile tazviyh olunacaktır. İşte bu fetih böyle mübîn bir fetihtir. 4. ﴿هُوَ﴾ o - Allah ﴿الَّذِي﴾ o zati

celîldir ki ﴿أَنْزَلَ السَّكِينَةَ فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ﴾ mü'minlerin kalblerine o

sekineti indirdi -

SEKÎNET, sükûn ve itmi'nan, sebat ve temkin ma'hâsına masdardır ki nefisteki telâş ve halecanın

kesilmesiyle hasıl olan ve kalb oturması, yürek ısınması, gönül rahatı ta'bir olunan huzur ve sükûn haline

veya onun men'şesine isim dahi olur. Sekînetin inzali halk-u iycadı demektir. Şanının yüksekliğine iyma için

inzal ta'bir buyurulmuştur. Ragıb der ki: Allah tealânın kuluna ni'metini inzali ı'tası demektir. Ki ya o şey'in

kendisini inzal ile olur Kur'anın inzali gibi, yâhud da esbabını indirip ona hidayet etmekle olur. Demiri ve

saireyi indirmek gibi اه . Maamafih burada kondurmak kalblerini sekînete menzil ve makarr yapmak

ma'nâsına da olur. Hazreti Alîden bir rivayette de denilmiştir ki «sekînet mü'minin kalbine sâkin olup onu

te'min eyliyen bir melektir. Sekîne hakkında Futuhati Mekkiyyenin şu müteleası hoştur: Sekînetin

başlangıcı, emri her vechile ihata tarikiyle mütaleadır. Böyle olmayınca sekînet sahih

olmaz.

İbrahim aleyhisselâm «

رَبِّ أَرِنِي كَيْفَ تُحْيِي الْمَوْتَىٰ قَالَ أُولِمَ تُوْمِنُ قَالَ بَلَىٰ وَلَٰكِن لِّيَطْمَئِنَّ قُلُوبِي

kendisini her taraftan çekiştiriyordu. Allah tealâ ona keyfiyeti müşahede ettirince o muhtelif vücuhtan

gelen cezbelerle ıztırabdan sükûna iriverdi: işte bu suretle matlûbun husul, yâhud tahsîlinden yeis o matlab

hakkında sekînetin başı olduğu gibi korkulan şeylerde de lâyıkı vechile böyle olur. İnsan böyle iymanın

şartlarını teknil edip muhkemleyince haktan o mü'minin kalbine bir tecellî hasıl olur ki o tecellîye zevk

tesmiye edilir. O sekîneti o sıfattaki mü'minin kalbinde o husule getirmiştir ki o sekînet onun için iyman vakı'

olacak gaib emrin husulüne bir kapı ve bir merdiven olsun da onun beraberinde evvelki emrin müeddasına

vücuha ile sükûn yüz gösterip esbaba alışmış olan kimselerin esbaba sükûnû gibi bir emri mu'tad halini

alsın. Bu ise asla gaybden olmaz; belki zevkten, ya'ni muayeneden olur. Meselâ insanın yanında bir günlük

nefakası bulunursa o günün vereceği ıztıraba karşı nefis bir sekînet bulur. Çünkü nefakasının milkinde

husulünü bilmuayene görmektedir. İşte nezdinde iyman bu derece hukmü tahtinde hasıl olmuş ise o,

sekînet sahibidir. Ve eğer insan, iymanın hukmü altında ıyan kendisine münazea ediyorsa onda sekînet

hasıl olmamıştır. Şu da bilinmeli ki: kalblerin ittisaf ettiği ma'ni, ba'zan Allah tealâ onların kullarından dilediği kimselerin nefislerinde husulüne haricden bir alâmet de yapar, o alâmete de nefiste hasıl olan ma'nânın ismi verilir. Ki o, onun kalbinde husulüne alâmet olduğu bilinmek için. Netekim Benî İsrâilin tâbûtunda böyle bir sekîne konulmuştu ki o bir şekil, bir suret idi, ihtilâflı olan tafsilüne lüzum yok, o suretin bir halinden veya bir hareketinden nusrat ma'nâsı anlıyarak kalbleri onu görünce sükûnet bulurdu, alâmet olan o surete de sekîne denilmişti. Fakat ma'lûm olan sekînenin mahalli ancak

Sh:»4410

kalbdır. Allah tealâ bu ümmet için sekînetin husulüne kendilerinin haricinden bir alâmet yapmamıştır. Onlar için onun kalblerinde husulünden başka bir alâmet yoktur. Bu ümmetin sekîneti Benî İsrâilde olduğu gibi hariçten bir delîle muhtac olmaksızın bizzat kendi nefsinde kendine delîldir. Sekînetin mebdei anlaşıldıktan sonra kendisine gelelim: sekînet şol emirdir ki nefis onunla kendisine edilen va'de veya kendisinde hasıl olan bir matlûba sükûnet bulur. Buna sekîne yâhud sekînet denilmesi şunun içindir ki bu hasıl olunca nefsin diğer cihete olan esintilerini keser atar, netekim bıçağa sikkîn denilmesi onunla sahibinin kesecek şeyleri kesmesinden dolayıdır. Ve bu lâfız sükûnden müştaktır. Sükûn ise hareketin zıddı olan sübuttur.

Çünkü hareket bir nakledir. Sekînet ise nefsin mutmeinn olduğu şey üzerine sübut verir ki velevse hareket

olsun. İşte sekînetin hakikatı budur. Ve bu ancak bir mutalea veya müşahedededen olabilir. Bu sebeble

mü'minlerin üzerine iner ve inmesiyle onları buldukları iymân mertebesinden muayene makamına

nakleder. Ve böyle iyan ile iymânlarını katlar ﴿لِيَزِدُوا إِيمَانًا مَعَ إِيْمَانِهِمْ﴾ ki

iymânları ile beraber iymân artırınsınlar diye - basîf olan aslı iymanda ziyade ve noksan olmasa bile

müeyyidatı arttıkça iymânın kemalinin de artacağında şübhe yoktur. Bir de iymânın esbab ve müteallikatı

arttıkça aslı tevhid olan iymân bir ağaç gibi fûru' ve şubatını artırır artıra nûşû ve nema bularak nihayet

matlûb olan meyvelerini verir. Aslı iymana nazaran ise ziyade ve noksan, şiddet ve za'f ile tefsir olunur,

çünkü asıl tasdik kemmiyyet kabîlinden değildir.

﴿وَلِلَّهِ جُنُودُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ ve Göklerin ve Yerin orduları hep onundur. -

Sekînetin mebdeî olan ihatalı görgü ile bütün eşyayı Allah tealaya teslime işarettir. Ya'ni

Gökleri

Sh:»4411

ve Yeri tutan yukarıda ve aşağıda mevcut olan bütün kuvvetler onundur. Dilediğine dilediği gibi nusrat

verir ve işte mü'minlerin kalbine indirdiği sekînet de onun cünudundan biridir. Onunla Cahiliyyenin verdiği

galeyanlar defedilerek iymanlar artırılır, o sayede haller, salâhlar, muvaffakiyyetlerle öyle büyük fetihler

kazanılır ﴿وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا﴾ ve Allah bir alîm hakîm bulunuyor - her şeyi ve

bütün umuru kemali ilmile bilir ve hikmet ile takdir ve tedbir eyler. Binaenaleyh Gökteki ve Yerdeki bütün o

orduları da ilm-ü hikmetiyle dilediği gibi gâh birbirine taslît ederek ve gâh beyinlerinde sulh yaptırarak

tedbir ve idâre eder, şunun için ki 5. ﴿لِيُدْخِلَ الْمُؤْمِنِينَ الْخِ...﴾ - bu « لام »

in « لِيَغْفِرَ » gibi « fetha » veya « يَنْصُرَكَ اللَّهُ » ye yahud « لِيَزِدَادُوا » ye müteallık olması

ihtimalleri de söylenmiş ise de Zemahşerî gibi muhakkikînin muhtarına göre « عَلِيمًا حَكِيمًا »

dan münfehîm olan ilm-ü hikmetin, makama tatbîk ve tefrime müteallıktır ki şöyle demek olur: o orduları

idare eden ilm-ü hikmetin fûruatından birisi de mü'minlerin kalblerine sekîneti indirip Hudeybiye sulhüne

ısındırarak büyük fütuhata ihzar etmesidir. Bunu böyle yapması da şu hikmet içindir ki mü'minlere ondaki

ni'metlerini tanıtın, şükrünü eda etsinler, sevaba müstehakk olsunlar de onları Cennetlerine koysun, fevzi

azîm olan en büyük murada irdirsin. Bunu hoşlanmıyan Münafıkları ve Müşrikleri de 6.

﴿وَيُعَذِّبَ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ﴾ - buyurduğu vechile muazzeb kılsın.

Münafıkların müslimanlara zararı müşriklerden daha çok olduğu için evvelâ onların ta'zibi söylenmiştir.

﴿الظَّالِمِينَ بِاللَّهِ ظَنَّ السَّوْءِ﴾ Allaha sûi zannedenler - ki Allah Peygamberine ve

mü'minlere yardım etmez sanırlar,

Sh:»4412

Peygambere ve mü'minlere kötülük gözetirler, geleceği vechile «

لَنْ يَنْقَلِبَ الرَّسُولُ وَالْمُؤْمِنُونَ إِلَىٰ أَهْلِيهِمْ أَبَدًا» derler, hatta kendi

haklarında da iman edip husni himmet besleyib de Allahdan hayr-ü rahmet istemezler. Hasılı Allaha karşı

doğru zanda bulunmazlar ﴿عَلَيْهِمْ دَائِرَةُ السَّوْءِ﴾ kötülük dâiresi, ya'ni fesad girdâbı

yâhud kasırgası başlarına dönesiler! 7. ﴿وَلِلَّهِ جُنُودُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ evet

Göklerin ve Yerin orduları Allahındır. - Bunu iki defa ihtarın hikmeti hakkında demişlerdir ki Allah tealânın

hem rahmet orduları hem de azâb orduları bulunduğuna tenbihtir. Bu ikincisinden murad cünudı azâbdır.

Netekim izzet vasfını ihtar ile «azîzen hakima» buyurulmuştur. Evvelkisi tebşir ikincisi inzar siyakında olmak

üzere zikrolunmuştur. Onun için her iki haysiyeti cem'ile buyuruluyor ki 8.

﴿إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا﴾ elhak biz seni bir şâhid olarak gönderdik - Fahrudini Razî der

ki: burada müfessirîn « وَيَكُونُ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا » medlûlünce ümmetin fillerine

şâhid demişlerdir. Lâkin evlâ olan «

«شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلَائِكَةُ وَأُولُوا الْعِلْمِ»

buyurulduğu vechile « فَأَعْلَمَ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ » emri mucebince Allahın birliğine

şâhid demek olmasıdır. ﴿ وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا ﴾ . اهـ . hem bir mübeşşir hem de bir nezîr - o

şehadeti kabul edip mucebince amel edenlere müjdeci, etmeyenlere de inzarcı. Bu suretle Resul

gönderilmenin faidesini beyan için de Peygambere ve ümmetine hitaben buyuruluyor ki: 9.

﴿لِتُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتُعَزِّرُوهُ وَتُوَقِّرُوهُ وَتُسَبِّحُوهُ بُكْرَةً
وَآصِيلاً﴾ burada bir kaç vechile ma'nâ vardır: birisi bu dört emrin her biri irsal, şehadet, tebşir,

inzardan her birine müterettib olmaktadır. Şöyle ki: irsal, Allaha ve Resulüne iymanı ıktıza eder, şehadet ta'ziri

Sh:»4413

ya'ni dînine nusrat ile takviyeyi, tebşir, tevkır ve ta'zîmi, inzarda azâbdan korunmak için tenzih ve tesbihi

ıktıza eyler, yâhud her biri bu dördü ıktıza eyler. Bunların dördü mecmuu evvelkilerin her birine terettüb

eder ki bu da ikinci ma'nâdır. Bu iki takdirde zamirler, hep Allaha raci'dir. Diğer bir ihtimale göre de «

﴿وَتُسَبِّحُوهُ﴾ zamiri Allaha raci' olur ki bu surette «

﴿وَتُوَقِّرُوهُ﴾ üzerinde vakıf vardır. Mushaflarımız da buraya vakfı mutlak işâreti olan « ط » konulması

bu ma'nâya göredir. 10. ﴿إِنَّ الَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يُبَايِعُونَ اللَّهَ﴾

Muhakkak ki o sana biy'at edenler sırf Allaha biy'at ederler - çünkü Resule Resul olması haysiyetiyle itaat

onu gönderene itaattir. « مَنْ يُطِيعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ », sûrei «Tevbe» de «
﴿إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ﴾

nüzülü biraz sonra geleceği vechile Hudeybiyede ağacın altında yapılan biy'atı rıdvan hakkındadır.

Kaçmamağa veya ölüme söz vererek biy'atleşmiş idiler. Fakat mefhum, ammolmak lâzım gelir.

﴿يَدُ اللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ﴾ Allahın eli onların ellerinin fevkında - ya'ni mubâyea bir alım

satım gibi el ele vererek karşılıklı bir mukavele ve muaveza halinde ise de hakikatte bundan istifade

edecek olanlar onlardır. Çünkü Allahın eli onların ellerinin fevkındadır. İbni cerîr tefsirinde der ki: bunda iki

vecih vardır: birisi: biy'at yaparlarken Allah eli onların ellerinin fevkında demektir. Çünkü onlar Allahın

Peygamberine biy'at etmekle Allaha biy'at etmiş oluyorlardı. Birisi de: Allahın kuvveti onların kuvvetinin

fevkındadır demektir **أَهـ**. Birinci veche göre cümle, biy'atı tasvir halinde bir te'kid olarak Peygamber,

Allah tealânın bir Resulü, ahkâmını icraya me'mur bir âleti olmak i'tibariyle Allahın bir eli gibi tasvir ve tahvil

olunmuştur. Çünkü Allah tealânın kendisinden bir cüz' olmak ma'nâsına carihadan münezzehtir. İkinci

ma'nâya göre ise cümle i'nfâfiyye olarak yed, kuvvet ve kudret

veya ni'met ma'nâsına te'vil olunmuştur ki ikisinin de hasılı bu biy'atten hasıl olan asıl faidenin biy'at

edenlere âid olacağını beyandır. Onun için buna tefriân buyuruluyor ki:

﴿فَمَنْ نَكَثَ فَاِنَّمَا يَنْكُثُ عَلٰى نَفْسِهِ﴾ bunun üzerine her kim cayarsa sırf

kendi aleyhine olarak caymış olur ﴿وَمَنْ اَوْفٰى بِمَا عَاهَدَ عَلَيْهِ اللّٰهُ﴾ her kim de

Allaha üzerine ahd verdiği şey'i iyfa ederse ﴿فَسَيُؤْتِيهِ اَجْرًا عَظِيْمًا﴾ o muhakkak

ileride ona büyük bir ecir verecektir - ki Cennet ve rıdvandır. Onda gözlerin görmediği kulakların işitmediği

ve beşer kalbine henüz hutur bile etmemiş şeyler vardır.

﴿۱۱﴾ سَيَقُولُ لَكَ الْمُخَلَّفُونَ مِنَ الْأَعْرَابِ شَغَلَتْنَا أَمْوَالُنَا
وَأَهْلُونَا فَاسْتَغْفِرْ لَنَا يَقُولُونَ بِالسِّنْتِهِمْ مَا لَيْسَ فِي قُلُوبِهِمْ قُلْ
فَمَنْ يَمْلِكُ لَكُمْ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا إِنْ أَرَادَ بِكُمْ ضَرًّا أَوْ أَرَادَ بِكُمْ
نَفْعًا بَلْ كَانَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا ﴿۱۲﴾ بَلْ ظَنَنْتُمْ أَنْ
لَنْ يَنْقَلِبَ الرَّسُولُ وَالْمُؤْمِنُونَ إِلَىٰ أَهْلِيهِمْ أَبَدًا وَزِينَ ذَلِكَ
فِي قُلُوبِكُمْ وَظَنَنْتُمْ ظَنًّا سَوْءًا وَكُنْتُمْ قَوْمًا بُورًا ﴿۱۳﴾ وَمَنْ

لَمْ يُؤْمِنِ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ فَاِنَّا اَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ سَعِيرًا ﴿١٤﴾

Sh:»4415

﴿١٤﴾ وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْاَرْضِ يَغْفِرُ لِمَن يَشَاءُ وَيُعَذِّبُ
مَن يَشَاءُ وَكَانَ اللّٰهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿١٥﴾ سَيَقُولُ الْمُخَلَّفُونَ
اِذَا انطَلَقْتُمْ اِلَى مَغَانِمَ لِتَاْخُذُوْهَا ذُرُوْنَا نَتَّبِعْكُمْ يُرِيْدُوْنَ اَنْ
يُبَدِّلُوْا كَلَامَ اللّٰهِ قُلْ لَنْ تَتَّبِعُوْنَا كَذٰلِكَ قَالَ اللّٰهُ مِنْ قَبْلُ
فَسَيَقُوْلُوْنَ بَلْ تَحْسُدُوْنَا بَلْ كَانُوْا لَايْفْقَهُوْنَ اِلَّا قَلِيْلًا ﴿١٦﴾
قُلْ لِلْمُخَلَّفِيْنَ مِنَ الْاَعْرَابِ سَتُدْعُوْنَ اِلَى قَوْمٍ اُولٰٓئِيْ بَاسٍ شَدِيْدٍ
تُقَاتِلُوْنَهُمْ اَوْ يُسَلِمُوْنَ فَاِنْ تُطِيعُوْا يُوْتِكُمْ اللّٰهُ اَجْرًا حَسَنًا
وَإِنْ تَتَوَلَّوْا كَمَا تَوَلَّيْتُمْ مِنْ قَبْلُ يُعَذِّبْكُمْ عَذَابًا اَلِيْمًا ﴿١٧﴾
لَيْسَ عَلٰٓى الْاَعْمٰى حَرْجٌ وَّلَا عَلٰٓى الْاَعْرَجِ حَرْجٌ وَّلَا عَلٰٓى
الْمَرِيضِ حَرْجٌ وَّمَنْ يُطِيعِ اللّٰهَ وَرَسُوْلَهُ يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرٰى مِنْ
تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ وَّمَنْ يَتَوَلَّ يُعَذِّبْهُ عَذَابًا اَلِيْمًا ﴿١٨﴾

Sh:»4416

Meali Şerifi

Yakında diyecek sana o a'rabîlerden geri bırakılanlar ki: "bizleri mallarımız ve âilelerimiz oyaladı, onun için bize istiğfar ediver!" Kalblerinde olmiyan şey'i ağızlarıyla söyleyecekler, de ki şimdi hakkınızda Allahdan kim bir şey'e mâlik olabilir eğer size bir zarar irâde buyurur yâhud bir menfeat irâde buyurursa? Doğrusu Allah ne yapıyorduğunuza habir bulunuyor 11 Doğrusu siz, Peygamber ve mü'minler ebeden âilelerine dönemiyecekler zannettiniz, ve bu, kalblerinizde allandı pullandı kötü zanna düştünüz de düşkün bir kavim oldunuz a 12 Her kim Allaha ve Resulüne inanmazsa bilsin ki biz, kâfirler için bir çılgın ateş hazırlamışızdır 13 Ve Allahındır hep o Göklerin, Yerin mülkü: kimine diler mağfret buyurur, kimine de diler azâb eyler ve Allah bir gafur, rahîm bulunuyor 14 Yakında diyecek ki o geri bırakılanlar - sizler bir takım ganimetlere koştüğünüz vakit onları almak için - "bırakın bizi arkanızdan gelelim", Allahın kelâmını tebdil etmek istiyecekler, de ki: siz bizim arkamızdan asla gelmiyeceksiniz, hakkınızda bundan evvel Allah böyle buyurdu, ona da diyecekler ki: hayır bizi kıskanıyorsunuz, hayır ince anlamazdırlar anlayışları az 15 De ki o geri bırakılan a'râbîlere: siz ileride şiddetli harb ehli bir kavme çağırılacaksınız, onlara muharebe edersiniz

yâhud müsliman olurlar. Eğer itaat ederseniz o vakıt Allah size güzel bir ecir verir ve eğer bundan evvel yaptığınız gibi aksine giderseniz sizi elîm bir azâb ile ta'zib eyler 16 A'maya harec yok, aksağa da harec yok, hastaya da harec yok bununla beraber her kim Allaha ve Resulüne itaat eylerse onu altından ırmaklar akan Cennetlere kor, ve her kim aksine giderse onu da elîm bir azâb ile ta'zib eyler 17

11. ﴿سَيَقُولُ لَكَ الْمُخَلَّفُونَ مِنَ الْأَعْرَابِ﴾ - A'RAB, bedevîler. (Sûrei «Tevbe» de « الْأَعْرَابُ أَشَدُّ كُفْرًا وَنِفَاقًا » bak). Resulullah Sallâllahü aleyhi

vesellem Hudeybiye senesi Ömre için Mekkeye

Sh:»4417

gitmek istediği sırada Kureyşin bir tearruzu veya mümaneatı ihtimaline karşı Cüheyne, Müzeyne, Gıfar, Eşca', Düil, Eslem kabîlelerinin dahi seferber olarak beraber hareket etmesini istemiş ve maksadı harb olmadığını anlatmak için mayyette kurbanlık hediyeler dahi sevkeylemiş idi. Bu zikrolunan bedevî kabileler karşısında Kureyş ve Sekîf ve kinâne ve Mekkeye mucavir Ehâbiş denilen kabîleler gibi büyük bir düşman görerek gitmekten çekindiler, henüz iman kalblerinde yerleşmemiş olduğu için Resulullah ile

beraber gitmeyip kaldılar, Muhammed ve eshabı bu seferden avdet etmez dediler. İşte burada Cenabı

Allah bunların bu sözlerini ve edecekleri ı'tızarı Resulüne henüz kendilerine vusulünden evvel bildirmiş ve

öyle de olmuştur. 15. ﴿سَيَقُولُ الْمُخَلَّفُونَ﴾ o geri kalanlar -Ya'ni yine o zikrolunan A'rab

﴿اِذَا انْطَلَقْتُمْ إِلَىٰ مَغَانِمَ لِتَأْخُذُوهَا﴾ siz ganîmetler almak için gittiğiniz vakıt

diyecekler - rivayet olunur ki Allah tealâ Peygamberine Hayber gazâsını emreyleyip fethini va'd buyurmuş

ve oraya giderken o A'rabîlerin şöyle diyeceklerini de haber vermiş ve öyle de olmuştur. Evvel

gitmediklerine peşiman olarak o a'rabîler o vakıt diyecekler ﴿ذَرُونَا نَتَّبِعْكُمْ﴾ bırakın bizi size

ittibâ edelim - aranızca gidelim, böyle demekle ﴿يُرِيدُونَ أَن يُبَدِّلُوا كَلَامَ اللَّهِ﴾

Allahın kelâmını değiştirmek istiycekler - çünkü Allah tealâ o ganîmetleri bilhassa Hudeybiye de

bulunanlara va'detmiş iken onlara iştirâk etmeğe kalkışarak Allahın va'dini tebdil etmek istiycekler.

﴿قُلْ لَن تَتَّبِعُونَا﴾ de ki siz bize asla ittiba' etmiyeceksiniz - ya'ni biz o ganîmetlere giderken

asla arkamızdan gelmeyin ﴿كَذَلِكَ قَالَ اللَّهُ مِن قَبْلُ﴾ bundan evvel, ya'ni siz

ittibâa

hazırlanmadan evvel Hüdeybiye dönüşünde - Allah hakkınızda böyle söyledi ﴿فَسَيَقُولُونَ﴾

buna karşı da diyecekler ki ﴿بَلْ تَحْسُدُونَنَا﴾ hayır bize hased ediyorsunuz - size ganîmette

iştirâk edeceğiz diye kıskanıyorsunuz ﴿بَلْ كَانُوا لَا يَفْقَهُونَ﴾ hayır ince anlamıyorlar

﴿إِلَّا قَلِيلًا﴾ ancak pek az bir anlayışları var, mes'elenin fıkını, ledünniyatını anlayacak bir

halde değiller, ancak Dünyaya müteallık az bir anlayışları var, ganîmet denince gelmek isterler de

ganîmete ne ile ne hakkile irilir, Peygambere karşı nasıl idarei kelâm edilir bilmezler, cehalet ile hased

ediyorsunuz derler. Te'kidi nefiy suretinde « لَنْ » ile ittibai nehyeden « لَنْ تَتَّبِعُونَا » men'i, ebedî

olmadığına ve ganîmete irmek hakkı ancak Allah yolunda çarpışmakla hasıl olacağına tenbih ile

istikbaldeki vukuatı ihbar sadedinde buyuruluyor ki: 16.

﴿قُلْ لِلْمُخَلَّفِينَ مِنَ الْأَعْرَابِ﴾ de ki o geri kalan a'rabîlere

﴿سَتُدْعُونَ إِلَى قَوْمٍ أُولَى بَأْسٍ شَدِيدٍ﴾ siz ileride şiddetli beis sahibleri, ya'ni

kuvvetli harb ehli çetin bir kavme da'vet olunacaksınız -onlarla harb için çağırılacaksınız - ba'zıları bu kavım,

Müseylimenin kavmı olan Benî hanîfe olduğunu rivayet etmişlerdir ki buna da'vet Hazreti Ebî bekir

zamanında oldu. Ba'zıları da Fûrs diye rivayet etmişlerdir ki: Hazreti Ömer, Medîne, Cüheyne, Müzeyne

a'rabını Fâris kıtâline da'vet etmişti, diğer ba'zıları da Rum demişlerdir ki bu da'vet de Mûte ve Tebûk

gazvelerinde Hazreti Peygamber tarafından başlamıştır. Ebû hayyan derki bu kaviller hasr için değil, misal

tarikiyle söylenmiştir.

Evvel ve âhir tehallüf hususunda ma'zireti olanlar için de buyuruluyor ki 17.

﴿لَيْسَ عَلَى الْأَعْمَى حَرَجٌ﴾ a'maya

Sh:»4419

harec yoktur. ilh... - Ya'ni gitmek için tazyık yoktur, a'ma, topal, hasta geri kalabilir, bunlar ma'zurdurlar.

Bununla beraber menhiy de değildirler. Kendi arzularıyla gidebildikleri takdirde meni'de olunmazlar.

Başkalarına bâr olacak derece de olmamak şartıyla mudâafen me'cur bile olurlar. Netekim İbni ümmi

Mektum radiyallahü anh Hazretleri a'ma olmakla beraber Kadisiyye harblerinin ba'zısında bulunmuş,

bayrak tutmuştu. Ebû hayyan Bahirde der ki: eğer müslimanlar muhasara olunursa farzı cihad da vüs'u

nisbetinde müteveccihdir. اهـ .

Mütehallifleri, ma'zurları zikirden sonra halfs mü'minlerin halini beyan ile buyuruluyor ki:

﴿١٨﴾ لَقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَنْزَلَ السَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ وَأَثَابَهُمْ فَتْحًا قَرِيبًا ﴿١٩﴾ وَمَغَانِمَ كَثِيرَةً يَأْخُذُونَهَا وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا ﴿٢٠﴾ وَعَدَّكُمْ اللَّهُ مَغَانِمَ كَثِيرَةً تَأْخُذُونَهَا فَعَجَّلَ لَكُمْ هَذِهِ وَكَفَّ أَيْدِيَ النَّاسِ عَنْكُمْ وَلِتَكُونَ آيَةً لِلْمُؤْمِنِينَ وَيَهْدِيَكُمْ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا ﴿٢١﴾ وَأُخْرَى لَمْ تَقْدِرُوا عَلَيْهَا قَدْ أَحَاطَ اللَّهُ بِهَا وَكَانَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرًا ﴿٢٢﴾ وَلَوْ قَاتَلَكُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلَا الْأَدْبَارُ ثُمَّ لَا يَجِدُونَ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿٢٣﴾

Sh:»4420

﴿٢٣﴾ سُنَّةَ اللَّهِ الَّتِي قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلُ وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللَّهِ تَبْدِيلًا ﴿٢٤﴾ وَهُوَ الَّذِي كَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنْكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ عَنْهُمْ بِبَطْنِ مَكَّةَ مِنْ بَعْدِ أَنْ أَظْفَرَكُمْ عَلَيْهِمْ وَكَانَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرًا ﴿٢٥﴾ هُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ

الْحَرَامِ وَالْهَدَىٰ مَعَكُوفًا أَنْ يَبْلُغَ مَحَلَّهُ ۗ وَلَوْلَا رِجَالٌ مُّؤْمِنُونَ
وَنِسَاءٌ مُّؤْمِنَاتٌ لَّمْ تَعْلَمُوهُمْ أَنْ تَطَّوَّهُمْ فِتْصِبَكُمْ مِنْهُمْ مَعْرَةٌ
بِغَيْرِ عِلْمٍ لِّيُدْخِلَ اللَّهُ فِي رَحْمَتِهِ مَنْ يَشَاءُ ۗ لَوْ تَزَيَّلُوا لَعَذَّبْنَا
الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿٢٦﴾ ۖ اذْ جَعَلَ الَّذِينَ كَفَرُوا
فِي قُلُوبِهِمُ الْحَمِيَّةَ الْحَمِيَّةَ الْجَاهِلِيَّةَ فَاَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَىٰ
رَسُولِهِ وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَأَلْزَمَهُمْ كَلِمَةَ التَّقْوَىٰ وَكَانُوا أَحَقَّ
بِهَا وَأَهْلَهَا ۗ وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا ﴿٢٧﴾

Sh:»4421

Meali Şerifi

Hakikaten Allah o mü'minlerden râzî oldu, ağacın altında sana biy'at ederlerken, ki kalblerindeki bildi

de üzerlerine o sekîneti indirdi ve kendilerine bir yakın fethi sevab verdi 18 Bir çok da ganîmetleri ki onları

alacaklar ve Allah bir azîz, hakîm bulunuyor 19 Size Allah bir çok ganîmetler va'd buyurdu, onları

alacaksınız, şimdilik bunu size pişîn verdi ve sizden o nâsın ellerini çekti ki mü'minlere bir âyet olsun ve sizi

doğru bir caddeye çıkarsın 20 Bir diğerini daha ki ona henüz eliniz irmedi, fakat Allah onu ihata
buyurmuştur, daha da Allah her şeye kadir bulunuyor 21 Eğer o küfredenler sizinle arpışa idiler mutlak
arkalarını döneceklerdi, sonra da ne bir veliy bulabileceklerdi ne de bir nasır 22 Allahın öteden beri
cereyan edegelen sünneti, Allahın o sünnetine bir tebdil de bulamazsın 23 Ve o dur ki onların ellerini
sizden sizin ellerinizi de onlardan çekti Mekke deresinde onlara karşı size zafer vermişken, hem Allah, her
ne yaparsanız basır bulunuyor 24 Onlar o küfredip de sizi Mescidi haramdan ve durdurulmakta bulunan
hediyeleri mahalline varmaktan men'eden kimselerdir, eğer kendilerini bilmediğiniz bir takım mü'min
erkekler ve mü'mine kadınları bilmiyerek çiğneyip de şânınıza o yüzden şeyn gelecek olmasa idi, Allah
dilediğini rahmetine koyacağı için, eğer onlar ekilebilselerdi elbette içlerinden o küfredenleri elim bir
azâba düçar ederdik 25 O küfredenler kalblerinde o hamiyyeti: Cahiliyye hamiyyetini kaynattığı sıra, ki o
vakit Allah Resulünün ve mü'minlerin üzerine sekînetini indirdi ve onlara kelimei tekvâyı ilzam buyurdu,
onlar da ona ehakk-u ehl idiler, evet, Allah her şeye alim bulunuyor 26

- İŖte yukarıda da zikri geçen bu biy'at, Hudeybiyede yapılan ve bu âyet mucibince Allah tealânın rızâsıyla mûbeŖŖer olduğundan dolayı Biy'atürrıdvan namı verilmiŖ olan biy'attır.

Sh:»4422

Kıssayı müfessirîn Ŗöyle hulâsa etmiŖlerdir: Resuli ekrem sallallahü aleyhi vesellem Hudeybiyeye indiğinde Huzâilerden HıraŖ ibni Ümeyyeyi Sa'leb namındaki devesine bindirip Mekkelilere gönderdi, muharebe niyyetinde olmayıp mücerred Kâ'beyi ziyaret ve Ömre için geldiğini bildiriyordu, bunu varıp onlara söyleyince deveyi vurdular, kendisini de öldürmek için hücum ettiler, fakat EhabîŖ araya girip kurtardılar, o da gelip keyfiyeti Resulullah'a haber verdi, bunun üzerine Resuli ekrem sallallahü aleyhi vesellem Hazreti Ömeri göndermek için çağırdı, Hazreti Ömer radiyallahü anh ya Resulallah dedi: onlar benim kendilerine olan gayz-u adavetmi bilirler. Ben onlara emniyyet edemem, Ŗayed bir ezaya ma'ruz kalırsam Mekke içinde beni müdafea edecek hısımlarım adiy oğullarından kimse yoktur. Binaenaleyh Osman ibni Affanı gönderseniz, orada onun akrabâ ve teallûkatı çoktur, hem onu severler, iradenizi o tebliğ edebilir. Bunun üzerine Resulullah Hazreti Osmanı çağırdı, KureyŖe gönderdi «biz onlarla muharebeye gelmedik, yalnız Ziyaret ve Ömere için geldik, bunu onlara haber ver ve kendilerini islâma da'vet eyle» dedi

ve Mekkede iymana gelmiş bir takım erkeklere ve kadınlara varıp fethi tebşir etmesini ve Allah tealânın dînini yakında Mekkede ızhar eyliyeceğini haber vermesini dahi emreyledi, bu suretle Hazreti Osman Kureyşe gitti, kendisini Eban ibni Saîd İbnil'as karşıladı, hayvanından indi onu bindirdi ve kayırdı (himayesini teahhüd etti) böylelikle Kureyşe vardı, me'mur olduğu haberi tebliğ etti, dediler ki: «istersen sen Beyti tavaf et, lâkin hepinizin üzerimize gelip girmeniz olamaz, ona yol yok». Müşarun'ileyh radiyallahü anh «Resuli ekrem sallallahü aleyhi vesellem tavaf etmedikçe ben tavaf edemem» dedi. Bunun üzerine onu alıkoydular, göz habsine tuttular, beriden ise Resulullah'a ve müslimanlara «Osman katlolunmuş» diye duyuldu. Bunun üzerine aleyhissalâtü vesselâm «o kavm ile çarpışmadan gitmeyiz» dedi

Sh:»4423

ve aleyhissalâtü vesselâmın münâdîsi şöyle nida etti: haberiniz olsun ki Resulullah'a Ruhulkudüs indi de ona biy'at emretti, hemen çıkın Allah tealâ namına Peygambere biy'at edin. Derhal müslimanlar fırladılar ve Resulullah'a biy'at eylediler. Bu biy'at bir ağacın altında olmuş idi ki bir semüre ağacı idi. Denilmiştir ki Resulullah ağacın dibine oturmuştu, dallarından bir dal sırtının üzerine geliyordu, Abdullah ibni Mugaffel

radiyallahü anh demiştir ki: ben baş ucunda dikiliyordum ve elimde ağaçtan bir dal vardı koruyordum dali sırtından kaldırdım. Önünde ölmek ve kaçmamak üzere kendisine biy'at ettiler, Resulullah onlara «siz bu gün ehli Arzın en hayırlısıdır» buyurdu. Müslim ve sairede rivayet olunduğu üzere Câbir İbni Abdillâh radiyallahü anh «biz Resulullah'a biati firar etmemek üzere yaptık, ölüme biy'at etmedik» demiştir. Buhârîde Seleme ibnilekva' radiyallahü anhten de şöyle rivayet eylemiştir: ben Resulullah'a ağacın altında biy'at ettim demiş, ne üzerine biy'at ettiniz denildiğinde de kaçmamak üzere demiştir. Müslim, Ma'kıl İbni Yesarden de: biyat ederlerken Resulullahın yüzünden ağacın dallarını tuttuğunu rivayet eylemiştir. İlk biy'at eden Ebusinani Esedî olmuştur ki Ukâşe İbni Muhsınin biraderi Vehb İbni Muhsındır. Beyhekînin Delâilinde Şa'bîden rivayetine göre, bu zat Hazreti Peygambere «elini uzat sana biy'at edeyim» dedi. Hazreti Peygamber «ne üzerine biy'at edeceksin» buyurdu: «nefsindeki ne ise onun üzerine» dedi. Müslimin rivayet eylediği Câbir hadîsinde: Hazreti Câbir: «biz aleyhissalâtü vesselâma biy'at ettiğimizde yedi saadetlerini Ömer radiyallahü anh tutuyordu» demiştir. Fakat bu, biy'atin sonlarına doğru olduğu anlaşılıyor. Zira Sahibi Buhârîde Nafi'den: Ömer radiyallahü anh

Hudeybiye günü oğlu Abdullahı Ensardan bir zatın yanında bulunan feresini üzerinde kıtâl etmek üzere getirmeğe göndermişti, Resulullah sallallahü aleyhi vesellem ağacın yanında biy'at alıyor, Ömer bilmiyordu, Abdullah biy'ati yaptı, sonra gitti feresi getirdi, Ömer radiyallahü anh kıtâl için zirh giyiyordu. Kendisine Resulullahın ağaç altında biy'atleştğini haber verdi, hemen beraber gitti, Resulullaha biy'at etti» diye de merviydir. Demek ki ondan sonra Hazreti Ömer Resulullahın yorulmaması için yedi saadetini tutmuştu. Bir de Resuli ekrem Sallallahü aleyhi vesellem sağ eline obir eline vurup bu da Osmanın biy'ati demişti, müşrikler bu biy'ati işittiler ve korktular ve Hazreti Osman ile beraber müslimanlardan bir cemaati de salverdiler, bu biy'ati ridvanı yapan mü'minlerin adedi en sahih rivayet bin dört yüzdür. Bin beş yüz kadar ve daha ziyade rivayetleri vardır. Denilmiştir ki birinde küçükler ve tabi'ler sayılmamış, diğerlerinde hepsi sayılmıştır, orada mevcut olanlardan hiç biy'at etmiyen kalmamış, yalnız Cedd ibni Kays namında bir münafık devesinin karnının altında gizlenmiş kalmış idi Nafi'den rivâyet olunduğu üzere altında biy'at vakı' olan o semüre ağacına bilahare nâs gidip yanında namaz kılar olmuşlardı. Hazreti Ömer işitti, o ağacın kesilmesini emrediverdi, henüz Cahiliyye âdetini unutmıyanların fitneye tutulup Allahın gayrisine ibâdet etmesinden sakınmıştı. Hazreti Peygamber sallâllahü aleyhi vesellemden hadîste vârid olmuştur ki: «biy'ati ridvanda bulunan kimse nâre girmez» bu âyette de kasem ile « لَقَدْ رَضِيَ اللَّهُ » buyurmuştur.

Ebu hayvan derki: burada rıza, üzerlerine ızhari ni'am ma'hasına sıfati fiildir. Sıfati zât değildir. Çünkü «

إِذْ يُبَايِعُونَكَ » diye zaman ile takyid edilmiştir. Hasılı: namına kasem olsun ki Allah o

mü'minlerden râzîy oldu, o ağacın altında sana biy'at ederlerken ﴿فَعَلِمَ مَا فِي قُلُوبِهِمْ﴾

çünkü kalblerindeki bildi - sıdk-u ihlâslarını ve Müşriklerin fiillerine karşı

Sh:»4425

teesür ve heyecanlarını bildi ﴿فَأَنْزَلَ السَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ﴾ de üzerlerine o sekîneti indirdi -

sulha yatıştırdı ﴿وَأَثَابَهُمْ فَتْحًا قَرِيبًا﴾ ve kendilerine yakın bir fethi sevab verdi -

Mekkedden dönüŖte Hayberin fethini kendilerine bir mükâfat olarak va'd buyurdu. Bir de harbsiz olarak Hecl

arazisi fetholunmuştu ki bir çok zaman hasılâtından istifade ettikleri güzel bir fetihtir. Haseni Basrî fethi

karîbden murad bu olduğunu söylemiştir. Diğerleri ise Hayber demişlerdir. 19.

﴿وَمَغَانِمَ كَثِيرَةً يَأْخُذُونَهَا﴾ bir çok da ganîmetleri ki onları alacaklar - bu ganaimi

kesîre Hayber ganîmetleridir ki süvarîye iki sehim piyadeye bir sehim olarak taksim olundu 20.

﴿وَعَدَكُمْ اللَّهُ مَغَانِمَ كَثِيرَةً تَأْخُذُونَهَا﴾ daha Allah sizlere bir çok ganîmetler

va'd buyurdu ki onları alacaksınız - bunlar da Kıyamete kadar müslimanların futuhatı ve alacakları

ganâimdir. ﴿فَعَجَّلَ لَكُمْ هَذِهِ﴾ şimdilik bunu size pişin verdi - va'd olunan bir çok

ganîmetlerden önce Hayber ganîmetini müsta'celen verdi

﴿وَكَفَّ أَيْدِيَ النَّاسِ عَنْكُمْ﴾ ve sizden nâsin ellerini çekti - Hayberlilerin müttefikleri

olan Esed ve Gatafan kabileleri onlara yardım etmek istediler de korkup kaçtılar. Hudeybiye sulhiyle

Kureyşin de eli çekildi, Handak vak'asında olduğu gibi müslimanlara saldırmak isteyen düşmanların

sultaları kırılıp ba'dema islâm devleti emniyyet sahasına girdi ﴿وَلَتَكُونَ آيَةً لِلْمُؤْمِنِينَ﴾

hem de mü'minlere bir âyet - istikbalde mev'ud olan fütuhât ve ganâimin tehakkukuna bir emare ve alâmet

olsun ﴿وَيَهْدِيكُمْ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا﴾ ve sizi doğru bir yola hidâyet buyursun -

muvaffak kılsın ki o

Sh:»4426

yol müstekillen Allaha ve Allahın fadlına itimad yoludur. 21. ﴿وَأُخْرَى﴾ Bu pişinden başka diğer

bir ganîmeti daha isâbe buyurdu ki ﴿لَمْ تَقْدِرُوا عَلَيْهَا﴾ ona henüz gücünüz yetmedi -ya'ni

daha elinize geçmedi ﴿قَدْ أَحَاطَ اللَّهُ بِهَا﴾ lâkin Allah onu muhakkak surette ihata ve

istilâ buyurdu - ya'ni zaferinizi takdir ve kat'iyen va'd buyurdu, mü'minler için hıfz etmektedir. Ki buda

Hevâzin veya Fâris ganâimidir. ﴿وَكَانَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرًا﴾ daha da

Allah her şey'e kadir bulunuyor. - Onu verdikten sonra daha neler neler verebilir. 22.

﴿وَلَوْ قَاتَلَكُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ Ve eğer o küfredenler size kıtal etmiş olsalardı - ya'ni

Mekkeliler musaleha yapmayıp size muharebe etselerdi ﴿لَوْلَا الْأَدْبَارُ﴾ muhakkak

arkalarına dönüp kaçacaklardı - çünkü Allah sizin biy'atinizden razı olmuş ve isabenizi takdir buyurmuş idi,

onun için kaçacaklardı ﴿ثُمَّ لَا يَجِدُونَ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا﴾ sonra da ne himaye

edecek bir sahib, ne de öc olacak bir yardımcı bulamıyacaklardı 23.

﴿سُنَّةَ اللَّهِ الَّتِي قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلُ﴾ Allahın öteden beri geçe gelen sünneti -

âdeti böyle, ya'ni onun Peygamberlerinin galebesi eski ümmetlerden beri cereyan edegelen bir âdetidir.

﴿وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللَّهِ تَبْدِيلًا﴾ sen de Allahın o sünnetine bir tebdil bulamazsın -

fakat bu sulh sayesinde onlardan da bir çoğuna iyman nasîb olarak kurtulacaklardır. 24.

﴿بِطْنِ مَكَّةَ مِنْ بَعْدِ أَنْ أَظْفَرَكُمْ عَلَيْهِمْ﴾ Mekke deresinde size onların

üzerine bir zafer verdikten sonra ellerinizi çektî -bu zafer nasıldı. Evvelâ: müslimanların Hudeybiyeye kadar

varıp da

Sh:»4427

orada ordu kurmaları bile bir zaferdi. Çünkü Halid ibni Velfîd iki yüz kadar Kureyş süvarisinin kumandanı

olarak Kürâî gamîme kadar gelmiş idi, eshaba yaklaşmak istedi, Resulullah Abbad ibni Bîşri me'mur etti, o

da s v rileri ile ileri vardı, karşılarında saf bağladı,  g le vakti olmuş idi, Resulullah sal ti havf kıldı, Halid çekildi gitti, Resulullah da yolu sağ tarafta yokuşa durup Hudeybiyeye kadar vardı diye nakledilmiştir.

Saniyen, Tirmizî ve gayrileri Hazreti Enesten rivayet etmişlerdir ki: seksen kişi sabah namazı vakti

Peygamberi katil kasdiyle cebeli Ten'ım tarafından Peygamber ve eshabının üzerine inmişlerdi,

yakalandılar, sonra da Peygamber onları azad etti **اه**. Bir de bu âyetin Mekke fethi hakkında olduğuna

d ir İmamı a'zam Ebu Hanife Hazretlerine nisbet edilen bir kavil vardır. Öyle zafer elvermişken el

ektirmenin hikmeti beyan olunmak üzere buyuruluyor ki 25.

﴿ **ه م  لذین  فروا وصدوكم عن المسجد الحرام** ﴾ onlar o

kimselerdir ki küfredip sizleri Mescidi haramdan

﴿ **والهدى معكوفاً ان يبلغ محله** ﴾ ve o bekletilen kurbanlık hediyelemi

mahalline, ya'ni kurban edilmesi hal l olan mek nına, Mina mevkiine varmaktan meni' ettiler - binaenaleyh

azâb ve ukubete l yık idiler, bu hediyelemi yetmiş kadar vardı. El çektiren sebebe gelince

﴿ **ولولا رجال مؤمنون ونساء مؤمنات** ﴾ eğer onların arasında bir takım

iyman etmiş erkekler ve iyman etmiş kadınlar bulunmasa idi ﴿ **لم تعلموهم** ﴾ ki siz onları

bilmiyordunuz - şahıslarıyla tanımiyordunuz

﴿ **ان تطوهم فتصيبكم منهم معرة بغير علم** ﴾ eğer onları bilmiyerek

çiğnemeniz, çiğneyib de o yüzden size bir mazarrat gelecek olmasa idi - mü'minin hataen katlinden dolayı

keffaret ve diyet gibi bir mes'uliyet veya

Sh:»4428

dindaşı öldürmek gibi agyar nazarında şanınıza leke getirecek veya vicdan azâbı verecek bir şemâtet

yâhud günah olmasa idi...

MEARRE: uyuz illeti gibi rahatsız eden maddi veya ma'nevî derd ve meşakkat veya garamet ve günah

demektir. Burada ba'zıları diyet, ba'zıları keffaret, ba'zıları günah, ba'zıları da küffarın serzenişi veya

vicdanda elem ve teessüf ile tefsir etmişlerdir. İbni Atıyye der ki: günah ve diyet kavilleri zayıftır çünkü dari

harbde iymanı mestur olan bir mü'minin katlinde isim ve diyet yoktur **أهـ**. Keffaret hakkında da eimmenin

ihtilâfı vardır: Alûsî şunları kayd etmiştir: Fusuli madiyyede Fıkıhta Te'sisünnezairden naklen şöyle zikreder:

bizim eshabımız -ya'ni Hanefiyye - demişlerdir ki dari harb şübehat ile munderi olanların vücubunu

men'eder, zira bizim ahkâmımız onların darinde cereyan etmez, onların darlarının hükmü de bizde cereyan

etmez. Şafiyye göre ise dari harb « **مَا يَنْدَرِيُّ بِالشُّبُهَاتِ** » in vücuduna mani' olmaz. Bunun

beyanı: bir harbî dari harbde müsliman olsa da eman ile darlarına girmiş olan bir müslimi katleyese bize göre kısas da, diyet de yoktur, Şafiîye göre ise kısas vardır. Kezalik iki müslim müste'min olarak dâri harbe girseler de birisi diğerini katleyese yine hüküm böyledir: bizce kısas yok, şafiîce vardır. Sonra Ebûhanîfe, Ebûyusûf ve Muhammed beyninde ihtilâflı bir mes'ele de zikretmiş de demiştir ki iki esirin birisi arkadaşını dari harbde katleyese Ebûhanîfe ve Ebûyusûf indinde ona keffareten başka bir şey lâzım gelmez. Çünkü esîr onların elindedir, ehli harbden birisi gibi olmuştur. Fakat imamı Muhammed indinde diyet vacib olur. zira esîre kendi nefsinin hukmü vardır. Yalnızca kendi nefsindeki hukme l'tibar olunur **اهـ**. Kâfiden de şu mes'eleyi nakl eder: bir kimse dâri harbde müsliman olmuş da bize hicret etmemiş, bir müslim de onu amden yâhud hataen

Sh:»4429

katleyemiş ve onun orada müsliman vârisleri de bulunmuş olsa eğer amden ise bir şeyi zâmin olmaz, hataen ise keffareti zâmin olur, diyeti değil **اهـ**. Zemahşerî şöyle der: onları bilmiyerek katlettiklerinde isabet edecek mearre nedir? der isen, derim ki: diyet ve keffaretin vücubu ve dindaşlarını fark-u temyiz etmiyerek bize yaptıklarını yaptılar diye kâfirlerin kötü sözleri, bir de biraz taksîr cereyan etmiş ise isim

isabet eder اھ . Ancak diyetin vâcib olması dari islâmda ve yâhud «

وَإِنْ كَانَ مِنْ قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِيثَاقٌ

unutulmamak lâzım gelir.

Müfessirîn derler ki burada icyazi hazif vardır: « لَوْلَا » nın cevabı kelâmın delâletiyle hazfedilmiştir ki

« لَمَّا كَفَّ أَيْدِيكُمْ عَنْهُمْ » demektir. Ya'ni o iymân edenler olmasa idi onlardan ellerinizi

çekmezdi». Bununla beraber Zemahşerî der ki: « وَلَوْلَا رِجَالٌ مُؤْمِنُونَ » ile «

لَوْ تَزَيَّلُوا » bir ma'nâyâ raci' olmak i'tibariyle bir tekrar gibi olup « لَعَذَّبْنَا » nın cevab olması da

câiz olur اھ . Keşşaf Muhaşşisi ibni Münir Ahmed de bunu te'yid ederek şöyle der: gerçi « لَوْلَا », bir

vücuddan dolayı imtinaa delâlet etmek, « لَوْ » de imtina'dan dolayı imtinaa delâlet eylemek i'tibariyle

aralarında münafat varsa da burada « لَوْ » « تَزَيَّلُوا » ya dahil olmuş, tezeyyül de ademi vücuda raci'

bulunmuş olduğu cihetle mealen birleşmiş olurlar. Ceddim merhum bu ikinci vechi ihtiyar eyler ve buna

«tatrie, ya'ni tazelemek» tesmiye ederdi ve ekseriya kelâm uzayıp evveli uzaklaşarak âhırın evele reddine

ihtiyac hasıl olduğu zaman yapılır. Ba'zan aynı lâfz ile ba'zan da onun müeddasını eda edecek diğeri bir lâfz

ile tazelenir. Bunun bir çok emsali geçmiştir اھ . Bu vecih, haziften selâmet i'tibariyle bizim de hoşumuza

gider gibi ise de çokları evvelkini tercih ediyorlar. Filvaki' şu cümlelerin cevab ile irtibatı da esbabı tercihten

sayılır ﴿لِيُدْخِلَ اللَّهُ فِي رَحْمَتِهِ مَنْ يَشَاءُ﴾ Allah

dilediğini

Sh:»4430

rahmetine idhal buyuracağı için - bu cümle kelâmın gelişinden anlaşılan ve âyetin masiyka lehi olan

ma'naya müteallıktır ki Mantık ta'birince « لَوْلَا » kazıyyei şartıyyesinin mukaddimei istisnaiyyesine

illettir. Bu istisna ya mahzup olan cevabın nekızını istisna eyliyen bir mukaddimei râfiadır: Ma'na şöyle

demek olur: «

لَوْلَا رِجَالُ الْخ... لَمَا كَفَّ أَيْدِيكُمْ عَنْهُمْ لَكِن كَفَّ
الْخ... «أَيْدِيكُمْ عَنْهُمْ لِيُدْخِلَ اللَّهُ الْخ...» Ya'ni o iman eden rical ve nisa

bulunmasa idi ellerinizi ondan çekmezdi, lâkin ellerinizi onlardan çekti, çünkü Allah dilediğini rahmetine

koyacaktır. Bu ma'naya göre cevab burada mukadder olmak ıktıza eder. Bizim bir mülâhazamıza göre ise

burada kelâmın asıl masiyka lehi olan mukaddimei istisnaiyyeyi talînin değil de mukaddemin nekızını

istisna ederek ma'na da mukaddimei vâziya raci' bir mukaddimei rafia olmak üzere takdir etmek «

لَوْلَا » nın vaz'ına daha muvafık olacaktır. Çünkü geçtiği üzere « لَوْلَا » nın vaz'ı medhulünün

vücudundan dolayı cevabının imtinainı ifade etmektir. Buna göre ma'nâ şu olur: Eğer o iman edenler...

Mevcut olmasa idi الخ . . . lâkin mevcut oldular, çünkü Allah dilediğini rahmetine koyacağı için

onların imanlarını dilemiş idi, binaenaleyh o yüzden size bir mazarret gelmesin diye ellerinizi onlardan

çektii. Kazıy Beyzavînin burada «

« اِنْ كَانَ ذَلِكَ لِيُدْخِلَ اللَّهُ فِي رَحْمَتِهِ مَنْ يَشَاءُ » diye tefsir etmesi bu

ma'nayı andırır. Bu ma'naya göre cevab, muahhar olabilirse de burada mahzûf olması daha müfid olacaktır.

Şu da bir tekrar değil, daha ziyade bir tavzihtir: ﴿لَوْ تَزَيَّلُوا﴾ - cem'i müzekker zamirleri rical ve

nisanın ictimai halinde ikisine de şamil olacağından burada da mü'minîn ve mü'minat mecmuu muraddır.

Maamafih mü'minler ve kâfirler mecmuuna rücuu ihtimali de söylenmiştir. Tezeyyül, fark-u temyiz, ya'ni

ayrılıp seçilmek demektir. Ya'ni o mü'min erkeklerle mü'mine kadınlar kâfirlerin içinde ayrılıp da

çekilebilseler, çiğnenmeksizin oradan ayrılıp sizden tarafa

Sh:»4431

geçebilselerdi, yâhud kâfirlerle mü'minler fark edilebilselerdi

﴿لَعَذَّبْنَا الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ﴾ onlardan - ya'ni Mekke ehalişi içinden - küfredenleri

elbette ﴿عَذَابًا أَلِيمًا﴾ elîm bir azâb ile ta'zib ederdik - ya katledilirlerdi ya esîr. 26.

﴿اذْ جَعَلَ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي قُلُوبِهِمُ الْحَمِيَّةَ﴾ o vakit ki o küfredenler

kalblerinde o hamiiyeti kaynatmıştı - burada « اذْ » in yukarıdaki « صَدُّوا » ya yâhud mukadder «

أَذْكَرُ » e teallûku dahi tecviz edilmiş ise de zâhir ve karîb olan « لَعَذَّبْنَا » ya müteallık olmasıdır.

HAMİYYET, namus gayretiyle kızmak, bir şeyden arlanarak istinkâf etmektir. Ragıb der ki: kuvvei

gadabiyye kabarıp çoğaldığı vakit hamiiyet ta'bir olunur. = « حَمِيَّتُ عَلَى فُلَانٍ » filâna karşı

hamiiyete geldim» kızdım demek, = « غَضِبْتُ عَلَيْهِ » ona gadab ettim öfkelendim demektir اهـ .

﴿حَمِيَّةَ الْجَاهِلِيَّةِ﴾ o Cahiliyye hamiiyeti - Cahiliyye milletin hamiiyeti, yâhud Cahiliyyet

hamiiyeti, ya'ni cahillik hamiiyeti veya cahilâne hamiiyet, ki yerinde olmiyan ma'nâsız hamiiyet yâhud

hakkı kabule mani' olan hamiiyet. Netekim « بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ » yazılmasını

istememişler, « بِاسْمِكَ اللَّهُمَّ » yazılсын demişlerdi, Resulullah namını kabul etmemişler,

Kâ'benin ziyaretini bu sene için durdurup gelecek seneye bırakmak istemişlerdi

﴿فَأَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَى رَسُولِهِ وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ﴾ de ona karşı

Allah gerek Resulünün üzerine ve gerek Mü'minlerin üzerine sekînetini indirdi - Sûrenin başında beyan

olunduğu üzere hak itmi'nanı ile kalblerdeki heyecanı teskîn edip hilm-ü vekar verdi - rivayet olunur ki

Kureyş, Süheyl ibni Amri Kureşîyi ve Huveytib ibni Abdiluzzayı ve Mükriz ibni Hafı Ahyefi, gelecek sene

Mekke Kureyş tarafından üç gün tahliye edilmek üzere bu senelik avdet buyurmasını Resulullah'a arz etmek

için, göndermişlerdi. Resulullah da kabul etti, aralarında bir musalehaname yazdılar,

Resuli

Sh:»4432

ekrem sallâllahü aleyhi vesellem Hazreti Alî radiyallahü anhe yaz, «

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ» buyurdu, Süheyl ve arkadaşları biz onu tanımıyoruz «

بِاسْمِكَ اللَّهُمَّ» yaz dediler, sonra yaz: «

هَذَا مَا صَالِحَ عَلَيْهِ وَرَسُولُ اللَّهِ أَهْلَ مَكَّةَ» bu, Resulullahın ehli

Mekkeye yaptığı musaleha şartlarıdır buyurdu, buna da: biz senin Resulullah olduğunu bilsek seni Beytten

men'etmez, harbe kalkışmazdık ve lâkin «

هَذَا مَا صَالِحَ عَلَيْهِ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ» yaz dediler, aleyhissalâtu vesselâm

ben şahadet ederim ki ben Resulullahım ve ben Muhammed ibni Abdillahım yaz arzularını buyurdu,

müslimanlar bundan müteessir oldular onların tekliflerini kabul etmek istemediler, herifleri tutuvermeği

kurdular, derken Allah tealâ üzerlerine sekînetini indirdi de hilm-ü vekar ile yumuşadılar yatıştılar اهـ .

İbni Cerîrin zikrettiğine göre: Resulullah tavaf etmek için beytin tahliye edilmesi şartını teklif eylemişti,

Süheyl, sıkışmışlar diye Araba söz ettirmeyiz, bu sene olmaz ve lâkin gelecek sene dedi, yazıldı, sonra

Süheyl şu şartı teklif etti: bizden sana bir adam gelirse senin dininde dahi olsa bize iade edersen, dedi,

müslimanlar: sübhanallah müslim olarak gelen bir adam müşriklere nasıl reddolunur? Dediler, bunun

müzakeresi esnasında idi, Süheyl'in oğlu Ebû Cendel kendisine vurulmuş olan bukagılarla sekerek

Mekkenin altından çıkmış kendisini müslimanların içine atmıştı, babası Süheyl ya Muhammed! ilk evvel ben

bunun bize reddini talep ederim dedi - Resulullah, gel bunu benim için kurtar buyurdu, senin için

kurtarmam dedi - etme yap buyurdu - yapmam dedi, arkadaşı Mükriş yanında idi, biz senin için müsaade

ederiz dediler, Ebû Cendel de öteden, ey Müslimanlar! Ben size müslim olarak gelmişken müşriklere red

mi olunacağım? Görmüyor musunuz ne haldeyim dedi, Allah yolunda çok ta'zib olunmuştu, bu noktada

Hazreti Ömer dayanamamış, Hazreti Peygambere gelmiş demiş idi ki: biz hakk üzere değilmiz?

Resulullah evet

Sh:»4433

buyurdu, o halde ne için dînimizde bu zillete söz veriyoruz? dedi, ben Allahın Resulüyüm ona asî olmam, o benim nâsırımdır buyurdu - ya sen bize Beyte varacağız onu tavaf edeceğiz demiyor muydun? dedi, evet amma bu sene varacağız dedim mi sana buyurdu? Hayır, dedi öyle ise yine varacaksın, tavaf edeceksin buyurdu.

Sonra Ebû bekre varıp: bu hakka Allahın Peygamberi değil mi? dedi, Ebû bekir evet dedi - biz hakk üzere değil miyiz? dedi - hakk üzereyiz dedi o halde dînimizde bu zillete niçin söz veriyoruz? dedi, Ebû bekir demişti ki: behey adam, o Allahın Resulüdür, rabbına isyan etmez, sen vefatına kadar onun rikâbına iyi yapış, vallahi o şübhesiz hakk üzerindedir. - Ya bize Beyte varacağımızı ve tavaf edeceğimizi söylemiyor muydu? Dedi - evet amma sana bu sene varacaksın dedi mi? Hayır dedi o halde varacaksın ve tavaf edeceksindir dedi. Hazreti Ömer bunu kendisi nakletmiş ve Peygambere karşı islâmından beri bir kerre olmak üzere yaptığı bu kusurdan dolayı da bil'ahare keffaret olmak üzere bir çok ameller yapmıştır ki onları

Hadîs ve Siyer kitapları anlatırlar. Sûrei Muhammedde «

فَلَا تَهِنُوا وَتَدْعُوا إِلَى السَّلَامِ وَأَنْتُمْ الْأَعْلَوْنَ» buyurulmuş olmak

İ'tibariyle müslimanların ve Hazreti Ömerin bu heyecanları zâhire nazaran bir vazife demektir. Biy'ati rıdvan

da böyle bir heyecan ile yapılmıştır. Fakat Allah tealâ bu sulhu yaptırmakla bir çok mü'minîn ve mü'minatı

kurtaracak ve bunu bir fethi mübînin mebdei yapacaktı. Onun için o kâfirlerin hamîyeti cahiliyye saikasıyla

islâma karşı gösterdikleri inada mukabil Allah tealâ hem Resulünün, hem mü'minlerin üzerine sekînetini

indirerek bu heyecanları yatıştırdı, görülüyor ki burada hamîyet halkın fi'li gösterilmiş, sekînet, Allaha

muzaf kılınmıştır. Bununla o cahilâne hamîyetin mezmum bir fi'li mükteseb, ona karşı o sekînetin ise ilâhî

ve kudsî bir mevhibe olduğu anlatılmıştır. Bir de «

«سَكِينَتُهُ عَلَى رَسُولِهِ وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ»

Sh:»4434

buyurulmuş, «عَلَى رَسُولِهِ وَالْمُؤْمِنِينَ» demekle iktifa olunmamıştır. Bunda da sekînetin

her birine lâıyk bir surette indirilmiş olduğuna bir iyma vardır. Bu suretle Allah tealâ sekînetini hem

Resulünün üzerine hem de Mü'minlerin üzerine indirdi ﴿وَالزَّمَهُمْ كَلِمَةَ التَّقْوَى﴾ ve

onlara kelime-i takvayı ilzam buyurdu - iltizam ettirdi.

TAKVÂ, Allahın vikayesine girmek: emrini tutup azâbından korunmaktır. Kelime-i takvâ izafeti, ihtisas

veya ednâ mülâbese veya beyaniyye olabilir: evvelkisi, sebebin müsebbebine izafeti kabîlinden olarak:

takvâ için esasî şart, elzem olan kelime: korunmak için zarurî olan kelime, ehli takvânın kelimesi,

korunanların şîârı olan kelime. Üçüncüsü, takvâ kelimesi, takvâ mahiyeti demek olur. Bir çokları kelimeî

takvâdan murad kelimeî tevhid ve şehadet olduğunu söylemişlerdir. Zira bütün takvânın başı ve esasî şartı

odur. Onun için sûrei Muhammedde «

فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاسْتَغْفِرْ لِذَنْبِكَ وَلِلْمُؤْمِنِينَ

وَالْمُؤْمِنَاتِ ط» buyurulmuş idi. Tirmizî ve Abdullâh ibni Ahmed ve Dârekutnî ve sâire Übeyy ibni

Kâ'bden merfuan rivayet etmişlerdir ki kelimeî takvâ « لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ » dir. İbni merduye dahi

Ebû Hüreyreden ve Seleme ibnil ekva'den öyle rivayet etmiştir. Ebû Hüreyreden bir rivayette «

مَحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ ط» beraberdir. Ahmed ve ibni Hibban ve Hâkim de Humrandan tahrir

etmişlerdir ki: Osman ibni Affan radiyallahü anh: Resulullah sallallahü aleyhi vesellemeden işittim

buyuruyordu: ben bir kelime bilirim ki onu kalbinden hakk olarak söyleyen kul nâra haram olur. Dedi. Bunun

üzerine Ömer ibnilhattab radiyallahü anh de dedi ki: ben size söyleyeyim nedir o? o kelimeî ihlâstır ki Allah

tealâ onu Muhammede ve eshabına ilzam buyurdu ve o kelimeî takvâdır ki nebiyyullah sallallahü aleyhi

vesellem amcası Ebû talibe vefatı sırasında telkîn buyurmuştu: «

« شَهَادَةٌ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ »

Sh:»4435

Ebû hayyanın nakline göre Hazreti Alîden ve ibni Ömer ve ibni Abbastan dahi rivayet olunmuştur. Hazreti

Aliden ve ibni Ömerden « لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ » diye, Misver ibni

mahremeden « لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ » diye, Ata ibni ebî

rebâhtan ve Mücahidden «

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَ لَهُ الْحَمْدُ وَ
هُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ » diye rivayet de olunmuştur. Haseni Basrîden menkul olduğu

üzere ba'zıları da sebat ve ahde vefa demişlerdir. Ya'ni akdi sulhta sebat ile musaleha name ahkâmını iyfa

etmeği iltizam eylemişlerdir. Buna göre kelime tekvâ akdı sulh, ta'biri âharle sulh ahidnamesi demek olur.

Çünkü bununla mü'minîn ve mü'minât korunacak ilerisi için hazırlanacak idi. Bunu da evvelki ma'nâda derc

mümkün ise de bu ma'nâ nazmın sıyakına daha yakındır. Netekim şöyle buyuruluyor:

﴿وَكَانُوا أَحَقَّ بِهَا وَأَهْلَهَا﴾ ve onlar, ona ehak ve onun ehli idiler - o mü'minler ilmi

ilâhîde o kelimeye daha müstehikk hem de ehildiler, öyle bir kelime ile korunmak diğerlerinden ziyade

onların hakları idi, hem de onu hıfz-u iltizama ehil Müşrikler değil onlar idi, çünkü Allah onlardan razı

olmuştu o hamiyyeti cahiliyye sahibi Müşrikler korunmağa lâyük olmadıkları gibi onu muhafaza ve idâme

etmek ehliyyetini de hâiz değil idiler. Netekim öyle oldu, mü'minler korundu ve akibet onların oldu. Burada

« بِهَا وَأَهْلِهَا » zamirlerini yukarıda zikri geçen Mekkeye gönderenler de olmuştur. Ya'ni mü'minler

o Mekkeye Müşriklerden daha ehak ve ehloldukları halde Allah o hikmete mebni böyle takvâyı ilzam

buyurup harb ettirmedii ﴿وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا﴾ ve Allah her şey'e alîm

bulunuyor. Filvaki' bu sulh müslimanlar için bir fethi mübîn mebdei olmuş ve çok geçmeden müslimanlar

öyle

Sh:»4436

çoğalmıştır ki bu kerre Hudyebiyeye yalnız bin beş yüz kişi ile gelebilen müslimanlar, iki sene sonra on bin

kişilik müeyyed bir ordu ile Mekkenin fethine gitmişlerdir.

﴿٢٧﴾ لَقَدْ صَدَقَ اللَّهُ رَسُولَهُ الرُّعْيَا بِالْحَقِّ لَتَدْخُلَنَّ الْمَسْجِدَ
الْحَرَامَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ آمِنِينَ مُحَلِّقِينَ رُؤُوسَكُمْ وَمُقَصِّرِينَ لَا
تَخَافُونَ فَعَلِمَ مَا لَمْ تَعْلَمُوا فَجَعَلَ مِنْ دُونِ ذَلِكَ فَتْحًا قَرِيبًا
﴿٢٨﴾ هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ

عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَكَفَى بِاللَّهِ شَهِيدًا ﴿٢٩﴾ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ
وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكَّعًا
سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ
مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ ذَلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَمَثَلُهُمْ فِي الْإِنْجِيلِ
كَزَّرَعٍ أُخْرِجَ شَطْعُهُ فَازَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَى عَلَى سُوقِهِ يُعْجِبُ
الزُّرَّاعَ لِيغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ وَعَدَّ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا
الصَّالِحَاتِ مِنْهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا ﴿٣٠﴾

Sh:»4437

Meali Şerifi

Şanına kasem olsun ki Allah hakikaten Resulüne o rü'yayı hakkıyla sadık gösterdi, şanına kasem olsun

ki inşaallah Mescidi harama emniyetler içinde, başlarınızı kazıtarak, kırkarak, korkunuz olmayarak sureti

kat'iyyede gireceksiniz, fakat sizin bilmediğiniz şeyleri bildi de ondan önce yakın bir fetih yaptı 27 O odur ki

Resulünü hidayet rehberi ve hak dîni ile gönderdi, onu her dînin üstüne çıkarmak için, şâhid olarak da

Allah yeter 28 Muhammed Resulullahdır, onun maiyyetindekiler ise küffara karşı çok çetin, kendi aralarında

gayet merhametlidirler. Onları görürsün cemâatle rükû', sÛcud ederek, Allahdan fadl-u rıdvan isterler.

Sîmaları secde eserinden yüzlerindedir. Bu onların Tevratdaki meselleri' İncildeki meselleri de bir ekin

gibidir ki filizini çıkarmış, derken onu kuvvetlendirmiş, derken kalınlaşmış, derken sakları üzerinde bir düze

istikamet almış, zürrâin hoşuna gidiyor. Onlarla kâfirlere gayz vermek için, onlardan iman edib de salih

salih ameller yapanlara Allah hem bir mağfiret va'd buyurdu hem de bir ecri azîm 29

27. ﴿لَقَدْ صَدَقَ اللَّهُ رَسُولَهُ الرُّعْيَا بِالْحَقِّ﴾ Şanına kasem olsun ki Allah

hakikaten Resulüne o ru'yayı bihakkın sadık etti - hakk olarak, yâhud imanında sâbit olanlarla olmyanları

ayırd etmek gibi hak bir sebep ve hikmet ile doğru gösterdi, yâhud doğru çıkardı, yalan çıkarmadı.

Resulullah Hudeybiyeye çıkmazdan evvel görmüşdü ki: kendisi ve eshabı emniyyetler içinde başlarını

kazıtmış ve kırdırmış olarak Mekkeye girmişlerdi. Bunu eshabına söylemiş, onlar da Peygamberin ru'yası

hakk olduğunu bildiklerinden sevinmişler, müjdelenmişler ve bu sene gireceklerini

zannetmişlerdi,

netekim Hazreti Ömerin söyledikleri geçmiştir. Halbuki o daha sonra olacaktı, onun için geri kalarak

Medîneye dönüldüğünde Munafıklardan Abdullah ibni Übeyy ve Abdullah ibni Nüfeyl ve Rifaa İbnilharis:

vallahi ne kazıttık, ne kırdırdık, ne de Mescidi haramı gördük diye dokunmak istemişler, onun üzerine bu

nâzil olmuştur. Demek ki bu âyet Medîneye avdetten sonra nâzil olmuştur. Bu sebeble Peygamberin o

ru'yası kasem ve te'kidlerler tahkik ve kavlen ve fi'len tasdik ve te'yîd olunarak vahyi sarîh ile beyan ve va'di

kat'î ile i'lân edilmek üzere buyuruluyor ki:

﴿لَتَدْخُلَنَّ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ﴾ - bu hem ru'yayı beyan hem de

vahyi sarîh ile yeni baştan va'd-ü i'lândır. « نون » te'kididir. « لام » kasem «

﴿وَاللَّهُ لَتَدْخُلَنَّ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ﴾ demektir. Ya'ni siz mü'minler vallahi o

Mescidi harama kat'î surette gireceksiniz inşaallah - « إِنْ شَاءَ اللَّهُ » kaydinde de bir kaç nükte

vardır: evvelâ, bu gibi va'd makamlarında ta'lîm içindir, ikincisi, o giriş kendi celâdetleriyle değil, Allahın

dilemesiyle olduğuna tenbih içindir, üçüncüsü muhatablar içinde o zamana kadar vefat edecekler

bulunabileceğine işaret olmak üzere cemaatin mevcut efradına nazaran bir ihtimali iş'ar içindir. İnşâallah

öyle gireceksiniz ki ﴿أَمِينٌ﴾ emniyyetler içinde - asûde asûde

﴿مُحَلِّقِينَ رُؤُسَكُمْ وَمَقْصِرِينَ﴾ başlarınızı kazıtmiş ve kırdırmış olarak - ya'ni kiminiz

kazıtmış, kiminiz kırkıtmış bir halde - ihramdan çıkarken tıraş olmak nüsükdendir. Buradan anlaşılır ki

kazıtmak vâcib değildir. Taksîr, ya'ni kırkmak, kısaltmak da caizdir. Şu kadar ki takdîminden anlaşıldığına

göre kazıtmak evlâdır. Haberlerde varid olan da öyledir. Buharî, Müslim ve sâirede rivâyet olunduğuna

göre Resulullah sallallahü aleyhi vesellem « اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُحَلِّقِينَ » buyurdu, «

اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُحَلِّقِينَ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ وَالْمُقَصِّرِينَ » dediler « اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُحَلِّقِينَ » buyurdu,

üç kerre, yine « يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ وَالْمُقَصِّرِينَ » dediler « وَالْمُقَصِّرِينَ » buyurdu.

Kadınlara gelince

Sh:»4439

Ebû Davud ve Beyhekî sünnette « لَيْسَ عَلَى النِّسَاءِ حَلْقٌ » kadınlara kazıtmak yoktur.

﴿ لَا تَخَافُونَ ﴾ Korkunuz olmayarak - ya'ni girerken emîn emîn girdiğiniz gibi girdikten sonra da

korkmayacaksınız, emniyetli tam bir fethe nâil olacaksınız, bu muhakkak, Allah bunu hakkolarak dos doğru

gösterdi ﴿ فَعَلِمَ مَا لَمْ تَعْلَمُوا ﴾ fakat sizin bilmediğiniz bir şey, bir hikmet bildi

﴿ فَجَعَلَ مِنْ دُونِ ذَلِكَ ﴾ de ondan önce - o duhulden beride ﴿ فَتَحًا قَرِيبًا ﴾

yakın bir fatih yaptı - Hudeybiye sulhunu te'min ile Hayber fathini yaptı ve bunu o ruyanın sıdkına bir delil ve

alâmet kıldı. Hem bu fethi mübîn, Mekkenin fethi ile kalacak da değil 28. ﴿هُوَ الَّذِي﴾ o, o

Allahdır ki ﴿أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ﴾ Resulünü hüdâ ve hak dîni

ile gönderdi - Resulü şimdi geleceği üzere Muhammed sallallahü aleyhi vesellem. Hüdâ, doğru yol

gösteren delîl, «هُدَىٰ لِلنَّاسِ، هُدَىٰ لِّلْمُتَّقِينَ» olan Kur'an.

HAK, esmâi husnadan, DÎNİLHAK, hakkın dîni, bütün insanlığın hukukunu tekeffül eden Hak tealâdan

başkasına ibadeti kabul etmiyen dîni islâm ﴿لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ﴾ ki onu dînin

hepsinin üzerine kahir ve galib kılmak için - dîn cinsinin hepsinin üzerine çıkarmak, hepsine galib ve üstün

etmek için ki bu galebe iki vecihledir. Birisi, ılmî hucet ve bürhanda galebedir ki «بِالْهُدَىٰ» buna

işarettir. Birisi de, amelen fi'liyatta galebe ve istîlâdır ki dînilhak ta'birinde de bunun tahakkukuna işaret

vardır. İslâm ile çarpışmak istiyen dînlerin hepsi muhakkak mağlûb olacaktır. Bunlardan birincisi tamamen

zâhir olduğunda şübhe yoktur. Dini islâm ılmî noktai nazardan her dîne galibdir: ikincisi ise tarihte bir

dereceye kadar tahakkuk etmiş

ve bir zamanlar müslimanlar her kavme galib olmuş ise de bunun tamamı daha ziyade istikbalin sînei

inkışafındadır. Ba'zıları bunun İsânın nüzulünde olacağını söylemişlerdir. Allahü a'lem. (Sûrei «Tevbe» de

bu âyetin nazîrine bak). ﴿وَكَفَى بِاللَّهِ شَهِيدًا﴾ şâhid olarak da Allah yeter - o indirdiği

âyât, ve fi'len ızhar eylediği mu'cizât ile şehadet eder, 29. ﴿مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ﴾ ki

Muhammed Allahın Resulüdür, - Binaenaleyh ona olan va'dlerini fi'liyyat ile tehakkuk ettirerek isbat edecek

olan da odur. Allahın bu şehadetine karşı Muhammed Resulullah demek istemiyen kâfirler hakıkatte

kendileri zarar etmiş olurlar. ﴿وَالَّذِينَ مَعَهُ﴾ onunla beraber olanlar da

﴿أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ﴾ kâfirlere karşı çok çetin - çok şiddetlidirler, onların küfürlerine karşı

za'f, yılgınlık göstermez, sert ve kuvvetli davranırlar. Onun için sulh müzakeresi esnasında kâfirlerin

sözlerine karşı galeyana gelmişlerdi. Fakat ﴿رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ﴾ kendi aralarında çok rahîmdirler -

birbirlerine çok yumuşak, çok nâzik, merhametli hareket ederler. Onun için aralarında kelimeyi hakk

üzerinde toplanmaları da kolay olur. ﴿تَرِيَهُمْ رُكْعًا سُجَّدًا﴾ Onları hep rükû', sücûd

halinde görürsün - o kadar çok namaz kılarlar, öyle itaatkâr ve âbiddirler

﴿يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا﴾ Allahdan hep fadl-ü rıdvân isterler - daha

ziyade sevab ve rızasını talep ederler, öyle çalışırlar ve daima Allahın rızasına doğru terakkîyi düşünürler

﴿سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ﴾ sîmâları secde eserinden

yüzlerindedir - Allah için halisâne secde edip durdukları yüzlerinin salâh ile parlıyan

nurânîliğinden

Sh:»4441

bellidir. Bir hadîsi şerifte vârid olmuştur ki «

مَنْ كَثُرَتْ صَلَاتُهُ بِاللَّيْلِ حَسُنَ وَجْهَهُ بِالنَّهَارِ = gece namazı çok olanın

gündüz yüzü güzel olur.» Ebüssüud tefsirinde der ki: çok secde etmekten hasıl olan eserdir. Hazreti

Peygamber sallallahü aleyhi vesellemden rivâyet olunan « لَا تَعْلَبُوا صُورَكُمْ = ya'ni

suratlarınızı sertleştirmeyiniz. Sertlikle damgalamayınız» hadîsi nebevîsi ile vârid olan nehiy alınlarını yere

sürterek o sîmâları husule getirmeğe çalışanlar hakkındadır ki o sırf riyâ ve nifaktır. Burada kelâm ise sırf

Allah için secde eden halîs muhlîs secdekâr olanların vecihlerinde hasıl olan eserdir اھ. Mücahidden

rivâyet olunduğuna göre: ibni Abbas demiştir ki: «

« سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ » o göreceğiniz eser değil, ve lâkin islâm

sîmâsı, seciyyesi, tavrı, huşuu, tevazuudur. Ba'zı müfessirîn de bunu Dünyadaki secdelerinden,

namazlarından Kıyamet günü yüzlerinde hasıl olacak nur diye rivâyet etmişlerdir. «

« تَعْرِفُ فِي وُجُوهِهِمْ نَضْرَةَ النَّعِيمِ . ﴿يَوْمَ تَبْيَضُّ وُجُوهُ﴾ »

kabîlinden demek olur. ﴿ذَلِكَ﴾ o - zikrolunan vasf ﴿التَّورِيَّةِ﴾ onların

Tevrattaki meselleridir. - Tevrat'ta mesel olarak zikrolunan acib sıfatlarıdır

﴿كَزْرَعٍ﴾ bir ekin gibi ki ﴿وَمَثَلُهُمْ فِي الْإِنجِيلِ﴾ İncildeki meselleri de - şudur:

﴿فَازَرَهُ﴾ filizini çıkarmış - ya'ni çimi sürgününü yarmış çatallanmış ﴿أَخْرَجَ شَطْعَهُ﴾

derken onu kuvvetlendirmiş - başak çıkarmağa başlamış ﴿فَاسْتَعْلَظَ﴾ derken kalınlaşmış

﴿فَاسْتَوَىٰ عَلَىٰ سُوْقِهِ﴾ derken sakları üzere bir düzeye dizilmiş - saklarında za'f yok, yatık

değil, dik ve düzgün, öyle güzel bir terbiye ile muntazam bir siyak üzere yetişmiş, öyle düzgün öyle dolgun,

öyle feyizli

Sh:»4442

﴿يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ﴾ öyle ki ekincilerin hoşuna gider - hars erbabı ve ta'lim-ü terbiye üstadları

onları gördükçe imrenir. İşte Resulullah ve eshabı böyle hoş, mükemmel, muntazam güzel bir ekin gibi

yetiştirilmiş bir ordudur. Burada Resulullahın feyzî ahlâkı ve ta'lîm-ü terbiyesi il ümmetine ruhan ve cismen

verilen hayatî nizam ve neş'enin bir ifâdesi ve Mekke fâhîhlerinin bir geçid resmi vardır. Katâde ve

Dahhâkten rivâyet olunan tefsîre göre: bu tasvir ümmeti Muhammedin İncilde zikrolunan meselleridir.

İncilde bir kavm çıkacak ki ekin yetişir gibi yetişecekler, onların içinden de bir kavm çıkacak emir bilma'ruf

ve nehiy anil'münker yapacaklar diye yazılmış olduğu da nakledilmiştir. Lâkin diğer bir kısım müfessirîne

göre « وَمَثَلُهُمْ فِي الْإِنجِيلِ ۖ ﴿١٠﴾ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَةِ ﴿١١﴾ » üzerine
ma'tuf olarak yukarının kaydidir. « ذَلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنجِيلِ » demektir.

« كَزَّرَعِ » tarafı ilâhîden yeni bir temsildir. Sahib Keşşaf şöyle der: bu bir meseldir ki Allah tealâ bunu

milleti islâmın başlayışı ile sureti terakkîsi hakkında darb buyurmuştur. Çünkü Hazreti Peygamber

sallallahü aleyhi vesellem yalnız olarak kıyam etti, sonra Allah tealâ onu ekinin ilk çimi ondan doğarak

etrafını saran filizlerle katlanıp kuvvetlendiği gibi mayyeti ile takviye buyurdu, Zira bunun zâhiri zeri',

Peygamber, şa'î eshabıdır. Şu halde yalnız eshabın değil, Peygamberle beraber eshabının bir temsili

olmuş olur. Bunların ne için böyle yetiştirildiğine gelince ﴿لِيَغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ﴾ onlarla

küffarı gayzlandırmak için - yetiştirilmişlerdir. Yâhud maba'dine merbut olarak: onlarla kâfirleri

öfkelenmek için

﴿وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْهُمْ مَغْفِرَةً
﴿١٢﴾ وَأَجْرًا عَظِيمًا﴾ Allah onlardan iman edip salih ameller işliyenlere bir mağfret ve büyük bir ecir

va'd buyurmuştur. - Buradaki « مِنْهُمْ » zamirini müfessirlerden çoğu

Sh:»4443

obir zamirler gibi « وَالَّذِينَ مَعَهُ » ye göndermişler ve « من » beyâniyye olduğunu söylemişlerdir ki

hepsinin « الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ » vasfiyle muttasıf olduğunu ifade etmiş

olur. Bu surette « من » teb'ızıyye olamaz. Fakat ibni Cerîr işbu « مِنْهُمْ » zamirinin « شَطْرَهُ »

ma'nâsına râci' olduğunu beyan etmiştir. Ya'ni o zer'in çıkardığı filizlerden iman edip Allah ve Resulünü

tasdik eyleyip de Allahın emrettiği güzel amelleri işleyen kimselere mağfiret ve ecri azîm va'd buyurdu

demek olur ki bunlar islâma dahil olanlardır. Yukarıda « وَالَّذِينَ مَعَهُ » diye sıfatları beyan olunan

cemaatten sonra Kıyamete kadar dîni Muhammediye dahil olacak olanların hepsi murad olunduğu için

burada filiz zamiri cem'i'lenmiştir **اهـ** . Bizce bu ma'na obirinden daha güzeldir. Maamafih bu surette bu «

مِنْهُمْ » zamirinin küffara irca' edilmesi gayz ta'liline daha muvafık olacağı kanaatindeyiz. Ya'ni Allah

tealâ Resulünün maiyyetindeki ashabi ile küffara gayz vermek için onlardan: o kâfirler içinden iymana gelip

de salih ameller yapan kimselere mağfiret ve ecri azîm va'd buyurdu, şübhe yok ki kâfirleri bu suretle

iymana da'vet hamiiyeti cahiliyyelerine dokunur, kızdırır. Netekim oğlu Ebû Cendelin iymana gelmesi

babası Süheyli ne kadar kızdırmıştı. Bu vechile burada hem Eshaba gayz edenlerin küffar oldukları

anlatılmış, hem Ebû Cendel ve Ebû Nasîr vak'aları gibi küffarı kızdıran vukuata işaret edilmiş olduğu gibi

istikbalin futuhatı ile islâma dâhil olup güzel hizmet edeceklerin mağfiret ve ecr-ü mesubâtı dahi ayrıca anlatılmış oluyor.

İşte Allah tealâ Peygamberine evvel ve âhiri mağfiret ve ni'met olan bu Sûre ile böyle mübîn böyle parlak ve şümullü bir fetih, te'min buyurmuştur. Bu suretle Sûrei «Feth» ın âhiri bilhassa terbiye ve intizamın ehemmiyyetini iş'ar ettiği için bunun üzerine dahilî terbiye ve ıslahatın istikmali zımında Sûrei «Hucûrat» başlayacaktır.